

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DELEGATURA W POZNANIU

LPO-4101-03-00/2011

Nr ewid. 156/2011/P/11/159/LPO

Informacja o wynikach kontroli gospodarowania majątkiem przez instytuty badawcze w latach 2009-2010

Poznań listopad 2011 r.

Misja *Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej*

Wizja *Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa*

Dyrektor Delegatury NIK w Poznaniu

Jan Kołtun

Akceptuję:
Marian Cichosz

Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli

Zatwierdzam:
Jacek Jezierski

Prezes
Najwyższej Izby Kontroli

dnia 24 listopada 2011 r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
tel./fax: 22 444-50-00
www.nik.gov.pl

Spis treści

Słowniczek ważniejszych pojęć (skrótów)	4
1. Wprowadzenie.....	5
2. Podsumowanie wyników kontroli	6
2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności.....	6
2.2. Synteza wyników kontroli.....	7
2.3. Uwagi końcowe i wnioski	9
3. Ważniejsze wyniki kontroli.....	11
3.1. Charakterystyka stanu prawnego oraz uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych	11
3.2. Istotne ustalenia kontroli	12
3.2.1. Prowadzenie działalności innej niż podstawowa.....	12
3.2.2. Sytuacja ekonomiczno-finansowa instytutów badawczych.....	17
3.2.3. Przestrzeganie procedur rozporządzania mieniem, w szczególności składnikami mienia trwałego	22
3.2.4. Angażowanie środków finansowych i rzeczowych w przedsięwzięcia polegające na tworzeniu spółek lub obejmowaniu w nich udziałów/akcji oraz udziałów w jednostkach spółdzielczych.....	30
3.2.5. Wykonanie planów rzeczowo-finansowych oraz rzetelność sprawozdawczości w tym zakresie	31
3.2.6. Wykonanie wniosków pokontrolnych wynikających z poprzednich kontroli	33
3.2.7. Inne ustalenia kontroli.....	33
4. Informacje dodatkowe o przeprowadzonej kontroli.....	35
4.1. Przygotowanie kontroli	35
4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli	36
5. Załączniki	39
5.1. Wykaz skontrolowanych podmiotów i jednostek organizacyjnych NIK, które przeprowadziły w nich kontrole oraz ocen skontrolowanej działalności	39
5.2. Lista osób zajmujących kierownicze stanowiska, odpowiedzialnych za kontrolowaną działalność	41
5.3. Wykaz aktów prawnych dot. kontrolowanej działalności.....	43
5.4. Wykaz organów, którym przekazano informację o wynikach kontroli	44

Słowniczek ważniejszych pojęć (skrótów)

jbr	jednostki badawczo-rozwojowe
instytuty	instytuty badawcze
PIB	Państwowy Instytut Badawczy
B+R	badawczo-rozwojowe
ustawa o jbr	ustawa z dnia 25 lipca 1985 r. o jednostkach badawczo-rozwojowych
ustawa o instytutach	ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych
działalność podstawowa	działalność, o której mowa w art. 2 ust. 1-3 ustawy o instytutach (poprzednio w art. 2 ust 1-3 ustawy o jbr)
inna działalność	działalność, o której mowa w art. 2 ust. 4 ustawy o instytutach (poprzednio działalność gospodarcza, o której mowa w art. 2 ust. 4 ustawy o jbr)
ustawa Pzp	ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych
Prawo budowlane	ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane
IIMPiB	Instytut Inżynierii Materiałów Polimerowych i Barwników w Toruniu
MIR	Morski Instytut Rybacki w Gdyni
OBR „DETRANS”	Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Dźwignic i Urządzeń Transportowych „DETRANS” w Bytomiu
IMŻ	Instytut Metalurgii Żelaza im. Stanisława Staszica w Gliwicach
OBR „BELMATEX”	Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Maszyn Przędzalnictwa Wełny „BELMATEX” w Bielsku-Białej
ITAM	Instytut Techniki i Aparatury Medycznej ITAM w Zabrze
BOBR „KOMEL”	Branżowy Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Maszyn Elektrycznych ”KOMEL” w Katowicach
ITI EMAG	Instytut Technik Innowacyjnych EMAG w Katowicach
IETU	Instytut Ekologii Terenów Uprzemysłowionych w Katowicach
IS	Instytut Spawalnictwa w Gliwicach
IUNG - PIB	Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach
INS	Instytut Nawozów Sztucznych w Puławach
PIWET - PIB	Państwowy Instytut Weterynaryjny – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach
IPS	Instytut Przemysłu Skórzanego w Łodzi
IBiWCh	Instytut Biopolimerów i Włókien Chemicznych w Łodzi
IW	Instytut Włókiennictwa w Łodzi
ISK (od 1.01.2011 r. IO)	Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa im. Szczepana Pieniążka w Skierniewicach (wchodzący z dniem 1 stycznia 2011 r. w skład Instytutu Ogrodnictwa w Skierniewicach)
INOP	Instytut Obróbki Plastycznej w Poznaniu
ITD	Instytut Technologii Drewna w Poznaniu
IWNiRZ	Instytut Włókien Naturalnych i Roślin Zielarskich w Poznaniu
IOR - PIB	Instytut Ochrony Roślin – Państwowy Instytut Badawczy w Poznaniu
IPS „TABOR”	Instytut Pojazdów Szynowych „TABOR” w Poznaniu
PIMR	Przemysłowy Instytut Maszyn Rolniczych w Poznaniu
ITS	Instytut Transportu Samochodowego w Warszawie
IHAR - PIB	Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin – Państwowy Instytut Badawczy w Radzikowie
IMGW - PIB	Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie
IchP	Instytut Chemii Przemysłowej im. prof. Ignacego Mościckiego w Warszawie
IMP	Instytut Mechaniki Precyzyjnej w Warszawie
PIMOT	Przemysłowy Instytut Motoryzacji w Warszawie
IŁ - PIB	Instytut Łączności – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie
IL	Instytut Lotnictwa w Warszawie
Poltegor-Instytut	„Poltegor-Instytut” Instytut Górnictwa Odkrywkowego we Wrocławiu

1. Wprowadzenie

Temat kontroli: Gospodarowanie majątkiem przez instytuty badawcze w latach 2009-2010¹.

Numer kontroli: P/11/159

Cel kontroli: Celem kontroli była ocena wykorzystania mienia będącego w posiadaniu instytutów badawczych do prowadzenia działalności statutowej oraz gospodarowania tym mieniem, w szczególności ocena:

- prowadzenia działalności innej niż podstawowa,
- sytuacji ekonomiczno-finansowej instytutów badawczych,
- przestrzegania procedur rozporządzania mieniem, w szczególności składnikami mienia trwałego,
- angażowania środków finansowych i rzeczowych w przedsięwzięcia polegające na tworzeniu spółek lub obejmowaniu w nich udziałów / akcji oraz udziałów w jednostkach spółdzielczych,
- wykonania rocznych planów rzeczowo-finansowych oraz rzetelności sprawozdawczości w tym zakresie,
- wykonania wniosków pokontrolnych wynikających z poprzednich kontroli NIK.

Okres objęty kontrolą: Lata 2009-2010 (w zakresie dostosowania statutów i regulaminów organizacyjnych instytutów do 31 marca 2011 r.).

Czynności kontrolne przeprowadzono w okresie od 26 stycznia do 30 czerwca 2011 r.

Podstawa podjęcia kontroli: Kontrola podjęta z inicjatywy Najwyższej Izby Kontroli na podstawie *art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli*², z uwzględnieniem kryteriów określonych w *art. 5 ust. 1 ww. ustawy*, tj. legalności, gospodarności, celowości i rzetelności.

Kontrolą objęto: 32 instytuty badawcze spośród 87 nadzorowanych przez czterech Ministrów: Gospodarki (21 instytutów), Rolnictwa i Rozwoju Wsi (siedem instytutów), Infrastruktury (dwa instytuty) oraz Środowiska (dwa instytuty). Jednostką koordynującą kontrolę była Delegatura NIK w Poznaniu. Wykaz skontrolowanych podmiotów oraz jednostek organizacyjnych NIK, które przeprowadziły w nich kontrole, stanowi załącznik nr 5.1.

¹ Do dnia 30 września 2010 r. funkcjonowały jednostki badawczo-rozwojowe, które – zgodnie z art. 49 ust. 1 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące system nauki (Dz.U. Nr 96, poz. 620, ze zm.) – z dniem 1 października 2010 r. stały się instytutami badawczymi.

² Dz.U. z 2007 r. Nr 231, poz. 1701, ze zm.

2. Podsumowanie wyników kontroli

2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie³, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości, gospodarowanie majątkiem przez skontrolowane instytuty badawcze w latach 2009-2010.

Ocenę pozytywną działalności w skontrolowanym zakresie uzasadnia: prowadzenie innej działalności, jak również odpłatne udostępnianie niewykorzystywanych w działalności podstawowej składników majątkowych, w sposób który nie ograniczał prowadzenia badań naukowych i prac rozwojowych. Badane instytuty utrzymywały płynność finansową, a sytuacja ekonomiczna większości instytutów pozwalała na bieżącą realizację zadań, pomimo zaistnienia przypadków nieterminowego regulowania zobowiązań i nieskutecznej windykacji należności. Instytuty w prawidłowy sposób gospodarowały zasobami posiadanej aparatury badawczej oraz własności intelektualnej, a także wykorzystywały środki finansowe i rzeczowe na objęcie udziałów / akcji w spółkach kapitałowych oraz udziałów w jednostkach spółdzielczych. Jednakże relatywnie niewielkie były przychody z tytułu udzielonych licencji i ze sprzedaży praw do korzystania z wynalazków. Instytuty realizowały plany rzeczowo-finansowe, stanowiące podstawę ich gospodarki finansowej. Stwierdzono jednak przypadki nierzetelnego planowania przychodów i kosztów działalności. Prawidłowo sporządzane były sprawozdania finansowe.

Stwierdzone nieprawidłowości w skontrolowanej działalności instytutów polegały na:

- 1) niewydzieleniu pod względem finansowym i rachunkowym działalności gospodarczej (obecnie innej działalności) instytutów z ich działalności podstawowej i w następstwie tego, unikaniu jej opodatkowania;
- 2) niestosowaniu obowiązujących procedur w zakresie: szacowania wartości rynkowej składników majątkowych, publicznego przetargu oraz uzyskiwania zgody Ministra Skarbu Państwa na dokonanie czynności prawnej dotyczącej rozporządzenia składnikami majątku trwałego (jeżeli wartość rynkowa przedmiotu rozporządzenia przekracza równowartość w złotych kwoty 50 tys. euro);
- 3) niewykonywaniu obowiązkowych okresowych kontroli stanu technicznego użytkowanych obiektów budowlanych oraz brakach w dokumentacji z tym związanej, o których mowa w ustawie Prawo budowlane;

³ Zgodnie ze standardami kontroli NIK (Standard nr 15.3.) stosowane są oceny: pozytywna, pozytywna z uchybieniami, pozytywna z nieprawidłowościami, negatywna.

- 4) nierzetelnym sporządzaniu sprawozdań o działalności badawczo-rozwojowej lub nieterminowym przekazywaniu ich do Głównego Urzędu Statystycznego.

2.2. Synteza wyników kontroli

1. Wszystkie instytuty, poza realizacją badań naukowych i prac rozwojowych, prowadziły w latach 2009-2010 działalność gospodarczą, a także wynajmowały wolne powierzchnie użytkowe w budynkach i wydzierżawiały grunty. Pięć spośród 32 objętych kontrolą instytutów (15,6%), nie wyodrębniło z działalności podstawowej, pod względem finansowym i rachunkowym, innej niż badania naukowe i prace rozwojowe działalności. Stanowiło to naruszenie przepisów *ustawy o jbr*, a później *ustawy o instytutach*. [str. 12-13]

Większość kontrolowanych jednostek (75%), prowadząc działalność polegającą na wynajmowaniu i wydzierżawianiu nieruchomości niewykorzystywanych w działalności podstawowej, nie posiadało w swoich statutach wpisów przewidujących prowadzenie tego rodzaju działalności, pomimo, że jej zakres i czas trwania wykraczał poza tzw. najem (dzierżawę) okazjonalny. W ocenie organów podatkowych jest to traktowane jako forma działalności gospodarczej. [str. 13-14]

Tylko sześć instytutów (18,8%) opodatkowało podatkiem dochodowym dochody uzyskane z działalności gospodarczej. Dwa (6,2%) nie uzyskały dochodów z takiej działalności. Dziewiętnaście instytutów (59,4%) korzystało natomiast ze zwolnienia podatkowego na podstawie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych. Z kolei, pięć instytutów⁴ (15,6%), które nie wyodrębniły pod względem finansowym i rachunkowym innej działalności z działalności podstawowej nie zadeklarowało żadnych dochodów z tego tytułu⁵. [str. 14-15]

2. Spośród 32 skontrolowanych instytutów, pięć (15,6%) nie osiągnęło w okresie objętym kontrolą, zysku z całokształtu prowadzonej działalności. Wśród pozostałych 27 jednostek, 10 instytutów (37%) regularnie uzyskiwało wysoką rentowność, odnotowując zyski netto przekraczające jednostkowo 1 mln zł. Sześć instytutów (22,2%), pomimo odnotowania dodatniego wyniku finansowego (w tym trzy instytuty z zyskiem netto powyżej 1 mln zł), ponosiło straty na prowadzonej działalności (w tym działalności gospodarczej). Ponad połowa instytutów (62,5%)

⁴ Dwa spośród tych pięciu instytutów odprowadziło na rachunek właściwych urzędów skarbowych podatek dochodowy naliczony od kosztów niestanowiących kosztów uzyskania przychodów (patrz indywidualna interpretacja prawa podatkowego Dyrektora Izby Skarbowej w Katowicach z dnia 21 sierpnia 2009 r. sygn. IBPBI/2/423-606/09/AM).

⁵ Prowadzenie przez te jednostki nierzadko szeroko rozumianej działalności niemieszczącej się w zakresie pojęcia badawczo-rozwojowej, noszącej cechy działalności gospodarczej ze względu na swój stały zarobkowy i zorganizowany charakter może oznaczać, że nie wszystkie przychody kontrolowanych jednostek były przeznaczane na cele działalności podstawowej (por. zwolnienie przedmiotowe z art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych).

ponosiła dodatkowe koszty finansowe z tytułu nieterminowego regulowania swoich zobowiązań, a blisko jedna trzecia (28,1%) nieprawidłowo lub nieskutecznie egzekwowała spłatę swoich należności, co NIK ocenia jako działania niegospodarne. [str. 17-22]

Przychody osiągnęte przez badane instytucje bezpośrednio z wynajmu pomieszczeń i dzierżawy gruntów nieznacznie wzrosły z łącznej kwoty 47.581,9 tys. zł w 2009 r. do 48.815,2 tys. zł w 2010 r. Ich wielkość, w ocenie NIK, w sposób nieznaczny jednak wpływała na wyniki finansowe kontrolowanych podmiotów i wyniosła odpowiednio 4,5% oraz 4,3% przychodów ogółem. [str. 22]

3. W 13 instytucjach (40,6%) stwierdzono łącznie 26 przypadków sprzedaży bądź odpłatnego udostępnienia składników mienia z naruszeniem ustawowych procedur. Dotyczyło to sprzedaży lub oddania w najem (dzierżawę) składników majątkowych instytucji bez uprzedniego oszacowania ich wartości rynkowej, lub bez uzyskania zgody Ministra Skarbu Państwa na dokonanie czynności prawnej rozporządzającej oraz bez przeprowadzenia procedury publicznego przetargu. W ocenie NIK, takie istotne naruszenie prawa sprzyjało występowaniu korupcyjnego mechanizmu dowolności postępowania w tym obszarze. [str. 22-27]

4. W czterech instytucjach (12,5%) nieprawidłowo stosowano procedury udzielania zamówień publicznych na zakup aparatury badawczej. W trzech instytucjach (9,4%) stwierdzono naruszenie przepisów dotyczących zasad reprezentacji jednostek badawczo-rozwojowych. Pomimo, że do czynności rozporządzania mieniem i zaciągania zobowiązań (powyżej 5 tys. zł), wymagane było współdziałanie co najmniej dwóch osób, czynności w tym zakresie podejmowano jednoosobowo, co zdaniem NIK mogło również sprzyjać występowaniu korupcyjnego mechanizmu dowolności postępowania w badanym zakresie. [str. 28-29]

5. NIK ocenia negatywnie, pod względem legalności i rzetelności, nierealizowanie przez większość instytucji, obowiązków właściciela lub zarządcy obiektu budowlanego, określonych w ustawie *Prawo budowlane*. Dwadzieścia instytucji (62,5%) nie przeprowadziło, w wymaganych terminach i zakresie, kontroli okresowych stanu technicznego użytkowanych obiektów, a 13 (40,6%) nie zaprowadziło dla niektórych użytkowanych budynków i obiektów budowlanych książek obiektu budowlanego. W siedmiu (21,9%) instytucjach książki obiektu budowlanego nie odpowiadały przepisom określającym sposób ich prowadzenia. [str. 27-28]

6. NIK ocenia pozytywnie gospodarowanie przez instytucje zasobami posiadanej własności intelektualnej, wskazując przy tym na stosunkowo niewielkie przychody z tytułu udzielonych licencji i sprzedanych praw do wynalazków i wzorów użytkowych. Połowa skontrolowanych jednostek uzyskała z tego tytułu przychody. W żadnym przypadku ich wielkość nie przekroczyła jednak 3,8% ogółu przychodów. [str. 29-30]

7. W niewielkim stopniu angażowane były środki finansowe i rzeczowe w tworzenie spółek kapitałowych i obejmowanie lub nabywanie w nich udziałów / akcji oraz udziałów w jednostkach spółdzielczych. Jedyne w przypadku siedmiu z instytutów (21,9%) w badanym okresie miało miejsce tego rodzaju zaangażowanie, do którego NIK nie wniosła uwag. Ogółem 20 instytutów posiadało na koniec 2010 r. udziały / akcje spółek kapitałowych lub udziały w jednostkach spółdzielczych. Siedem z nich uzyskało dywidendę w łącznej kwocie 206,4 tys. zł, a sześć instytutów – przychód ze sprzedaży udziałów / akcji oraz pakietu papierów wartościowych w łącznej wysokości 2.793,2 tys. zł. Jeden instytut uzyskał znaczący przychód z tytułu zbycia posiadanych udziałów w drodze ich umorzenia za wynagrodzeniem (26.273,3 tys. zł). [str. 30-31]

8. Wszystkie badane instytuty wywiązały się z obowiązku opracowania planów rzeczowo-finansowych, stanowiących podstawę ich gospodarki finansowej. Uzyskane przychody i poniesione koszty nie odbiegały istotnie od wielkości planowanych. NIK zwróciła uwagę, że w dwóch przypadkach planów tych nie zaopiniowały rady naukowe, a w czterech przypadkach dane w nich ujęte zaplanowane zostały nietrafnie. Badane instytuty rzetelnie sporządziły sprawozdania finansowe za lata 2009 i 2010, jednakże dziewięć jednostek (28,1%) nierzetelnie sporządziło sprawozdania PNT-01 o działalności badawczo-rozwojowej lub nieterminowo przekazało je do Głównego Urzędu Statystycznego. [str. 31-33]

9. Łączna kwota ustalonych nieprawidłowości w wymiarze finansowym wyniosła 2.787,9 tys. zł, w tym finansowe i sprawozdawcze skutki nieprawidłowości 2.337,2 tys. zł oraz korzyści finansowe 450,7 tys. zł. [str. 38]

2.3. Uwagi końcowe i wnioski

Przeprowadzona kontrola nawiązywała częściowo do kontroli NIK przeprowadzonych w jednostkach badawczo-rozwojowych w latach poprzednich. Potwierdziła ona ustalenia wcześniejszych kontroli m.in. w zakresie: niewydzielenia z działalności podstawowej prowadzonej innej działalności; nietraktowania świadczenia usług najmu i dzierżawy przez instytuty jako prowadzenie działalności gospodarczej, mimo, że w okresie badanym usługi te były wykonywane w sposób ciągły; wysokiego stopnia umorzenia aparatury badawczej; naruszenia przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych.

Zdaniem NIK ustalenia niniejszej kontroli w zakresie gospodarowania majątkiem przez instytuty badawcze, a zwłaszcza stwierdzone nieprawidłowości dotyczące udostępniania składników majątku trwałego innym podmiotom oraz niewyodrębnienia pod względem finansowym i rachunkowym z działalności podstawowej prowadzonej innej działalności, powinny być pomocne Ministrom:

Gospodarki, Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Infrastruktury oraz Środowiska, sprawujących ustawowy nadzór nad działalnością skontrolowanych jednostek. Wyniki kontroli wskazują na to, że w ramach sprawowanego nadzoru należałoby zwrócić uwagę na zgodność działań instytutów z przepisami prawa, ocenę ich działalności finansowej oraz prawidłowość zarządzania mieniem instytutów. W szczególności odnosi się to do:

- a) wydzielania z działalności podstawowej (badania naukowe i prace rozwojowe) innej działalności (gospodarczej, najmu, dzierżawy);
- b) gospodarowania składnikami majątku trwałego o dużej wartości, w tym uzyskiwanie zgody Ministra Skarbu Państwa na rozporządzanie takim mieniem;
- c) przestrzegania obowiązków związanych z zarządzaniem obiektami budowlanymi.

Najwyższa Izba Kontroli skierowała do dyrektorów instytutów badawczych ogółem 115 wniosków pokontrolnych. Według stanu na dzień 4 listopada 2011 r. 38 wniosków (33%) zostało zrealizowanych, a pozostałe 77 wniosków (67%) było w trakcie realizacji. Wykaz tych wniosków został przedstawiony na str. 37 niniejszej Informacji.

3. Ważniejsze wyniki kontroli

3.1. Charakterystyka stanu prawnego oraz uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych

W okresie objętym kontrolą do dnia 30 września 2010 r. w strukturze nauki polskiej funkcjonowały jednostki badawczo-rozwojowe. Zadania i zakres działania jednostek badawczo-rozwojowych oraz zasady gospodarki mieniem tych jednostek określała *ustawa z dnia 25 lipca 1985 r. o jednostkach badawczo-rozwojowych*⁶ (*ustawa o jbr*), która utraciła moc z dniem 1 października 2010 r. W związku z wejściem w życie *ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące system nauki*⁷, jednostki badawczo-rozwojowe działające na podstawie *ustawy o jbr*, które uzyskały kategorię od 1 do 5 na podstawie przepisów *ustawy z dnia 8 października 2004 r. o zasadach finansowania nauki*⁸, z dniem 1 października 2010 r. stały się instytutami badawczymi w rozumieniu *ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych*⁹ (*ustawa o instytutach*). Instytuty badawcze były zobowiązane do dostosowania swoich statutów i regulaminów organizacyjnych do postanowień *ustawy o instytutach badawczych* w terminie 6 miesięcy od dnia jej wejścia w życie, tj. do dnia 1 kwietnia 2011 r. (*art. 54 ustawy Przepisy wprowadzające ustawy reformujące system nauki*).

Instytutem badawczym jest (poprzednio jednostką badawczo-rozwojową była) państwowa jednostka organizacyjna, wyodrębniona pod względem prawnym, organizacyjnym i ekonomiczno-finansowym. Podmioty te tworzone są w celu prowadzenia badań naukowych i prac rozwojowych ukierunkowanych na ich wdrożenie i zastosowanie w praktyce (*art. 1 ust. 1 ustawy o instytutach*). W okresie objętym kontrolą, jednostkami badawczo-rozwojowymi były : instytuty naukowo-badawcze, ośrodki badawczo-rozwojowe, centralne laboratoria i inne jednostki organizacyjne, których podstawowym zadaniem było prowadzenie wskazanej wyżej działalności (*art. 1 ust. 2 ustawy o jbr*).

Według danych GUS¹⁰, w latach 2005-2008 r. w Polsce zmniejszyła się liczba jednostek badawczo-rozwojowych o 30,4% (ze 194 w 2005 r. do 135 działających

⁶ Dz.U. z 2008 r. Nr 159, poz. 993, ze zm.

⁷ Dz.U. z 2010 r. Nr 96, poz. 620, ze zm. (przepisy art. 49 ust. 1).

⁸ Dz.U. z 2008 r. Nr 169, poz. 1049 – Do 30 września 2010 r. zgodnie z art. 2 pkt 18 ustawy z dnia 8 października 2004 r. o zasadach finansowania nauki, wynik oceny parametrycznej wyrażany był kategorią od 1 do 5, odzwierciedlającą efektywność działalności jednostki naukowej (do jednostek naukowych zaliczano m.in. jbr, jednostki organizacyjne posiadające status jbr – art. 2 pkt 9 ww. ustawy). Ocena parametryczna oznacza ocenę działalności jednostki naukowej, uwzględniającą wyniki działalności naukowej, zastosowania praktyczne wyników badań naukowych i prac rozwojowych oraz inne rodzaje aktywności jednostki naukowej.

⁹ Dz.U. z 2010 r. Nr 96, poz. 618, ze zm.

¹⁰ Publikacja GUS – Nauka i technika w Polsce w 2008 r.

w 2008 r.), w tym instytutów naukowo-badawczych o 15,8% (ze 133 w 2005 r. do 112 w 2008 r.). Było to wynikiem łączenia, reorganizacji i likwidacji jednostek badawczo-rozwojowych.

Zgodnie z *obwieszczeniem Ministra Gospodarki z dnia 23 września 2009 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez Ministra Gospodarki*¹¹ (a także według danych zamieszczonych na stronie www.bip.mg.gov.pl), Minister Gospodarki nadzorował 60 jednostek badawczo-rozwojowych. W latach 2006-2008 Minister Gospodarki przeprowadził 15 procesów konsolidacyjnych jbr, a ponadto w latach 2007-2008 zakończono procesy komercjalizacji 14 centrów i jednostek badawczo-rozwojowych. Inne organy nadzorujące jednostki objęte kontrolą, to: Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, który nadzorował 12 instytutów (wg www.bip.minrol.gov.pl), Minister Infrastruktury – 10 instytutów (wg www.mi.gov.pl), Minister Środowiska – 5 instytutów (wg www.mos.gov.pl).

3.2. Istotne ustalenia kontroli

3.2.1. Prowadzenie działalności innej niż podstawowa

Wszystkie badane instytuty, poza przychodami uzyskiwanymi z prowadzonych badań naukowych i prac rozwojowych, uzyskiwały w badanym okresie dodatkowe przychody z innej działalności (w tym z tytułu wynajmowania i wydzierżawiania nieruchomości niewykorzystywanych w działalności podstawowej). Przychody z innej działalności wyniosły 165.655,9 tys. zł w 2009 r. i 169.478,1 tys. zł w 2010 r., co stanowiło odpowiednio 15,8% i 14,8% przychodów ogółem. Zdaniem NIK, prowadzona w tych instytutach inna działalność nie ograniczała prowadzenia działalności podstawowej obejmującej badania naukowe i prace rozwojowe.

W okresie obowiązywania *ustawy o jbr* (do dnia 30 września 2010 r.) instytuty, zgodnie z *art. 2 ust. 4 ww. ustawy*, poza prowadzeniem badań naukowych i prac rozwojowych, przystosowaniem wyników prowadzonych prac do zastosowania w praktyce, upowszechnianiem wyników tych prac, mogły prowadzić działalność gospodarczą na zasadach określonych w przepisach *ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej*¹², w zakresie i formach określonych w statutach tych instytutów. Stosownie do postanowień *art. 2 ust. 5 ustawy o jbr* działalność ta winna była zostać wydzielona pod względem finansowym i rachunkowym z działalności podstawowej. Obowiązująca od 1 października 2010 r. *ustawa o instytutach*, w *art. 2 ust. 4*, stanowi z kolei, że instytuty poza prowadzeniem

¹¹ M.P. Nr 64, poz. 853.

¹² Dz.U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447, ze zm.

działalności podstawowej (m.in. prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych, przystosowywanie wyników badań naukowych i prac rozwojowych do potrzeb praktyki; wdrażanie wyników badań naukowych i prac rozwojowych; prowadzenia działalności normalizacyjnej, certyfikacyjnej i aprobowej, wytwarzanie w związku z prowadzonymi badaniami naukowymi i pracami rozwojowymi aparatury, urządzeń, materiałów i innych wyrobów; prowadzenia działalności wydawniczej związanej z prowadzonymi badaniami naukowymi i pracami rozwojowymi) oraz działalności związanej z prowadzeniem różnych form kształcenia, mogą wykonywać inną działalność, pod warunkiem wyodrębnienia jej pod względem finansowym i rachunkowym z działalności podstawowej.

Z ustaleń kontroli wynika, że pięć (15,6%) instytutów¹³, wbrew postanowieniom *art. 2 ust. 5 ustawy o jbr* (odpowiednio *art. 2 ust. 4 ustawy o instytutach*), nie wydzieliło z działalności podstawowej pod względem finansowym i rachunkowym, określonego rodzaju wykonywanej innej działalności (w tym stałego i mającego charakter zorganizowany najmu i dzierżawy nieruchomości, sprzedaży drobnych usług). W ocenie NIK, działalność ta nie stanowiła działalności podstawowej określonej w *art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy o jbr* (*art. 2 ust. 1-3 ustawy o instytutach*).

Spośród 32 skontrolowanych instytutów, jedynie dwa (6,3%)¹⁴ nie prowadziły w latach 2009-2010 działalności w zakresie wynajmu lub wydzierżawiania nieruchomości. Spośród pozostałych 30 kontrolowanych jednostek, sześć (18,8%)¹⁵ posiadało w statutach postanowienia wskazujące na możliwość prowadzenia tego rodzaju działalności. W pozostałych 24 (75%) przypadkach, instytuty oddawały nieruchomości w najem lub dzierżawę mimo, że takiej formy prowadzenia działalności statuty nie przewidywały. Było to niezgodne z dyspozycją *art. 2 ust. 4 ustawy o jbr*¹⁶. Oddanie nieruchomości w najem i dzierżawę poprzez zawarcie umów o charakterze długoterminowym, mające charakter działalności zorganizowanej, ciągłej i powtarzalnej (nieokazjonalny), zdaniem NIK, nosi cechy działalności gospodarczej¹⁷ (nie mieści się także w zakresie działalności badawczo-

¹³ INOP w Poznaniu (przychody z innej działalności w latach 2009-2010 wyniosły 4.920,5 tys. zł, co stanowiło 14,2% przychodów ogółem); ITD w Poznaniu (odpowiednio: 4.746,0 tys. zł – 30,1%); IPS „TABOR” w Poznaniu (odpowiednio: 354,5 tys. zł – 0,5%); PIMR w Poznaniu (odpowiednio: 1.506,6 tys. zł – 6,1%), ITS w Warszawie (odpowiednio: 13.790,8 tys. zł – 21,0%).

¹⁴ IS w Gliwicach, ITS w Warszawie.

¹⁵ IETU w Katowicach, IWNIRZ w Poznaniu, IOR-PIB w Poznaniu, IHAR-PIB w Radzikowie, IL-PIB w Warszawie, OBR „DETRRANS” w Bytomiu.

¹⁶ OBR „BELMATEX” w Bielsku Białej, BOBR „KOMEL” w Katowicach, ITI EMAG w Katowicach, IPS w Łodzi, INOP w Poznaniu, ITD w Poznaniu, PIMR w Poznaniu, IMGW-PIB w Warszawie, IChP w Warszawie, IMP w Warszawie, PIMOT w Warszawie, IL w Warszawie, IIMPiB w Toruniu, MIR w Gdyni, Poltegor-Institut we Wrocławiu, ITAM w Zabrze, ISK w Skierniewicach, IMŻ w Gliwicach, IW w Łodzi, PIWET-PIB w Puławach, IPS „TABOR” w Poznaniu, IBIWCh w Łodzi, INS w Puławach, IUNG-PIB w Puławach.

¹⁷ Stosownie do art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, działalnością gospodarczą jest m.in. zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły.

rozwojowej¹⁸). Przyczyny prowadzenia działalności nieokreślonej w statucie wyjaśniano stanowiskiem Ministerstwa Gospodarki, zgodnie z którym w statucie nie należało ujmować wynajmu i zarządzania nieruchomościami jako form działalności gospodarczej.

Podatek dochodowy od osób prawnych

W myśl postanowień *art. 18 ust. 1 i 2 ustawy o jbr* (w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 września 2010 r.), instytucje były zwolnione z podatków na zasadach określonych w odrębnych przepisach. Zwolnieniu temu nie podlegała natomiast działalność gospodarcza wykonywana przez nie w trybie określonym w *art. 2 ust. 4 ustawy o jbr*.

Obowiązująca od 1 października 2010 r. *ustawa o instytucjach* zniósła pojęcie wykonywania przez instytucje „działalności gospodarczej” i jednocześnie zlikwidowała wyłączenie ze zwolnienia z opodatkowania dochodów instytucji, o którym stanowił *art. 18 ust. 2 ustawy o jbr*.

W okresie objętym kontrolą obowiązywały także podmiotowo-przedmiotowe zwolnienia podatkowe określone w przepisach szczególnych, i tak:

- stosownie do postanowień *art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych*¹⁹ wolne od podatku były dochody podatników, których celem statutowym jest działalność naukowa, naukowo-techniczna i oświatowa – w części przeznaczanej na te cele.

Instytucje różnorodnie stosowały przepisy prawne dotyczące ustalania wysokości zobowiązania podatkowego w podatku dochodowym od osób prawnych, w szczególności w odniesieniu do dochodów uzyskiwanych z prowadzonej działalności gospodarczej („innej działalności” w myśl przepisów *ustawy o instytucjach*). Do tych różnic, w ocenie NIK, przyczyniły się rozbieżne interpretacje właściwych organów podatkowych m.in. w zakresie relacji *art. 18 ust. 2 ustawy o jbr* i *art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych*.

Spośród 32 skontrolowanych jednostek, sześć²⁰ (18,8%) opodatkowało podatkiem dochodowym całość dochodów uzyskanych z prowadzonej działalności gospodarczej. Jednostki te kierując się dyspozycją *art. 18 ust. 2 ustawy o jbr*, nie korzystały ze zwolnienia określonego w *art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych*. Na przykład:

¹⁸ Tożsame stanowisko wyraził Dyrektor Izby Skarbowej w Katowicach w indywidualnej interpretacji prawa podatkowego z dnia 21 sierpnia 2009 r. sygn. IBPBI/2/423-606/09/AM.

¹⁹ Dz. U. z 2011 r. Nr 74, poz. 397, ze zm.

²⁰ MIR w Gdyni, IMŻ w Gliwicach, IS w Gliwicach, IW w Łodzi, IWNIrZ w Poznaniu, IHAR-PIB w Radzikowie.

- **Instytut Metalurgii Żelaza w Gliwicach** uścił podatek dochodowy w wysokości 761,9 tys. zł w 2009 r. i 1.073,7 tys. zł w 2010 r., kierując się m.in. decyzją Naczelnika Pierwszego Urzędu Skarbowego w Gliwicach nakazującą zapłatę podatku od dochodów uzyskanych w 2008 r. z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej, bez względu na ich przeznaczenie, podczas gdy Instytut ten dysponował wcześniejszą interpretacją Dyrektora Izby Skarbowej w Katowicach, zezwalającą na zwolnienie tych dochodów od podatku dochodowego, jeśli przeznaczono je na działalność statutową.

Dwa (6,3%) instytuty²¹, nie uzyskały w kontrolowanym okresie dochodów z prowadzonej działalności gospodarczej, które mogłyby podlegać opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób prawnych (poniesione koszty przekraczały kwoty przychodów uzyskanych z tej działalności).

Z pozostałych 24 instytutów, 19²² w rozliczeniach z właściwymi urzędami skarbowymi korzystało ze zwolnienia określonego w *art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych*, a pięć instytutów²³, które nie wyodrębniło pod względem rachunkowym i finansowym innej działalności z działalności podstawowej, nie ustalało wyniku finansowego z prowadzonej innej działalności, a tym samym nie zadeklarowało żadnych dochodów uzyskanych z tej działalności do opodatkowania podatkiem dochodowym od osób prawnych. W deklaracjach składanych do właściwych urzędów skarbowych, tych pięć instytutów wykazało większość uzyskanych dochodów, jako dochody zwolnione z podatku dochodowego od osób prawnych na podstawie *art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych*. Na przykład:

- **Instytut Obróbki Plastycznej w Poznaniu** nie odprowadzał w badanym okresie w ogóle podatku dochodowego od przychodów uzyskanych z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej (świadczenia usług niemających charakteru naukowo-badawczego, najem i wydzierżawianie obiektów). Ze złożonych na tę okoliczność wyjaśnień wynika, że dochody z tej działalności przeznaczone zostały na cele statutowe i w następstwie tego w całości korzystał on ze zwolnienia z podatku dochodowego

²¹ IOR-PIB w Poznaniu, IBiWCh w Łodzi.

²² OBR „DETRANS” w Bytomiu; IETU w Katowicach; ITI EMAG w Katowicach; ITAM w Zabrze; BOBR „KOMEL” w Katowicach; OBR „BELMATEX” w Bielsku-Białej; IPS w Łodzi; ISK w Skierniewicach; IUNG-PIB w Puławach; INS w Puławach – w 2009 r. poniósł stratę na działalności gospodarczej, a w 2010 r. uzyskał dodatni wynik na tej działalności; PIWET-PIB w Puławach; IIMPiB w Toruniu; IMGW-PIB w Warszawie; IChP w Warszawie; IMP w Warszawie; PIMOT w Warszawie; IL-PIB w Warszawie; IL w Warszawie; Poltegor-Instytut we Wrocławiu.

²³ INOP w Poznaniu; ITD w Poznaniu; IPS „TABOR” w Poznaniu; PIMR w Poznaniu; ITS w Warszawie. Z tego PIMR w Poznaniu i ITS w Warszawie odprowadziły na rachunek właściwych urzędów skarbowych podatek dochodowy naliczony od kosztów niestanowiących kosztów uzyskania przychodów (patrz indywidualna interpretacja prawa podatkowego Dyrektora Izby Skarbowej w Katowicach z dnia 21 sierpnia 2009 r. sygn. IBPBI/2/423-606/09/AM).

na podstawie art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych.

Podatek od nieruchomości i opłaty za wieczyste użytkowanie gruntów

W myśl postanowień art. 7 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych²⁴, od podatku od nieruchomości zwolnione były instytuty badawcze (wcześniej jednostki badawczo-rozwojowe), z wyjątkiem przedmiotów opodatkowania zajętych na działalność gospodarczą.

Ponadto, w myśl postanowień art. 18a ust. 1 ustawy o jbr instytuty były zwolnione z opłat z tytułu użytkowania wieczystego gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa lub własność gminy, z wyjątkiem części tych gruntów wykorzystywanej wyłącznie do działalności gospodarczej.

Ustawa o instytutach utrzymała w mocy zwolnienie instytutów z opłat z tytułu użytkowania wieczystego gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa lub własność gminy (art. 20 ust. 1 ustawy o instytutach), z wyjątkiem części tych gruntów wykorzystywanej wyłącznie do prowadzenia innej działalności określonej w art. 2 ust. 4 ustawy o instytutach.

Spośród 28 instytutów, obowiązanych do opodatkowania podatkiem od nieruchomości powierzchni zajętych na działalność gospodarczą (w tym wynajętych i wdzierżawionych), cztery²⁵ (12,5%) błędnie zadeklarowały powierzchnię podlegającą opodatkowaniu podatkiem od nieruchomości, zaniżając lub zawyżając powierzchnię podlegającą opodatkowaniu. Zaniżenie wynikało z niezaliczania wynajmu lub dzierżawy składników majątkowych do działalności gospodarczej, a zawyżenie z wykazywania nadal już sprzedanych składników majątkowych. Dwa instytuty²⁶ nieterminowo regulowały swoje zobowiązania finansowe z tego tytułu, a jeden instytut²⁷ nieterminowo złożył deklarację na podatek od nieruchomości.

Stwierdzono również, że trzy instytuty²⁸ (9,4%) nie zgłaszały właściwym organom części tych gruntów (o łącznej powierzchni 6.345,9 m²) wykorzystywanych wyłącznie do działalności gospodarczej (m.in. oddanych w najem i dzierżawę)²⁹ w celu ustalenia opłaty z tytułu użytkowania wieczystego i w konsekwencji nie

²⁴ Dz.U. z 2010 r. Nr 95, poz. 613, ze zm.

²⁵ ITAM w Zabrze, IMGW-PIB w Warszawie, IOR-PIB w Poznaniu, PIMOT w Warszawie,

²⁶ OBR „DETRANS” w Bytomiu, OBR „BELMATEX” w Bielsku-Białej.

²⁷ PIMR w Poznaniu.

²⁸ PIMOT w Warszawie, PIMR w Poznaniu, IPS „TABOR” w Poznaniu.

²⁹ Bez względu na to czy działalność tę prowadzi właściciel nieruchomości, czy też inny podmiot (posiadacz zależny – najemca, dzierżawca). Por. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 9 lipca 2010 r. (III SA/PO 345/10 opubl. m.in. w systemie informacji prawnej LEX pod nr 674920 w analogicznej sprawie dot. uczelni wyższej).

uiszczały opłat z tego tytułu. Było to niezgodne z dyspozycją *art. 18a ust. 1 ustawy o jbr* oraz *art. 20 ust. 1 ustawy o instytucjach badawczych*. Na przykład:

- **Przemysłowy Instytut Motoryzacji w Warszawie** nie zgłosił do opodatkowania podatkiem od nieruchomości budynku o powierzchni użytkowej 243,5 m², posadowionego na gruncie o powierzchni 121,8 m², zajętego na działalność gospodarczą w zakresie usług hotelowych (szacunkowy podatek od nieruchomości wyniósłby 9,8 tys. zł, a opłata z tytułu użytkowania wieczystego tego gruntu wyniosłaby 6,6 tys. zł).

3.2.2. Sytuacja ekonomiczno-finansowa instytucji badawczych

Wyniki finansowe

W latach 2009-2010 w wyniku prowadzonej działalności instytucje objęte kontrolą uzyskały łączne przychody wynoszące 1.049.740,3 tys. zł w 2009 r. oraz 1.147.821,9 tys. zł w 2010 r. Najwyższą pozycję przychodów instytucji stanowiły w tym okresie przychody uzyskiwane z działalności podstawowej, wynoszące odpowiednio: 791.479,0 tys. zł (75,4%) i 870.286,4 tys. zł (75,8%). Na stałym poziomie w badanych latach kształtowały się przychody z prowadzonej innej działalności: 118.074,0 tys. zł (11,2%) w 2009 r. i 120.662,9 tys. zł (10,5%) w 2010 r. Pozostałe przychody obejmujące przychody finansowe, pozostałe przychody operacyjne (w tym również przychody z wynajmu i dzierżawy nieruchomości – w zależności od sposobu ujmowania tych przychodów przez poszczególne instytucje) oraz inne pozycje przychodów wpływających na wynik finansowy (m.in. zyski nadzwyczajne, korekty wyniku związane ze zmianą stanu zapasów) nie przekraczały 14% ogólnej kwoty przychodów i wyniosły 140.187,5 tys. zł (13,4%) w 2009 r. i 156.872,7 tys. zł (13,7%) w 2010 r.

Pięć³⁰ spośród 32 skontrolowanych instytucji, w latach 2009-2010, ponosiło straty z prowadzonej działalności, które łącznie wynosiły 11.563,8 tys. zł. Głównymi przyczynami tych strat było m.in. zmniejszenie przychodów, któremu nie towarzyszyła stosowna obniżka kosztów; wykonywanie projektów w ramach których nie można było uzyskać refundacji tzw. kosztów pośrednich, związanych z ich realizacją; wysokie koszty restrukturyzacji (dot. IWNiRZ w Poznaniu) w wyniku połączenia z dniem 1 stycznia 2009 r. dwóch odrębnych jednostek. Na przykład:

- **W Instytucie Łączności – Państwowym Instytucie Badawczym w Warszawie**, który odnotował najwyższe straty (3.950,7 tys. zł za 2009 r.

³⁰ OBR „DETRANS” w Bytomiu – straty wyniosły 464,3 tys. zł za 2009 r. i 158,4 tys. zł za 2010 r.; IETU w Katowicach – straty wyniosły 482 tys. zł za 2009 r. i 339,3 tys. zł za 2010 r.; IWNiRZ w Poznaniu – straty wyniosły 1.320,8 tys. zł za 2009 r. i 1.072,8 tys. zł za 2010 r.; IŁ-PIB w Warszawie – straty wyniosły 3.950,7 tys. zł za 2009 r. i 2.489,4 tys. zł za 2010 r.; ISK w Skierniewicach – poniósł stratę za 2010 r. w wysokości 1.286,1 tys. zł.

i 2.489,4 tys. zł w 2010 r.) na prowadzonej działalności, wpływ na pogorszenie wyników finansowych, miał kryzys gospodarczy i zła sytuacja na rynku telekomunikacyjnym spowodowana drastycznym zmniejszeniem budżetów operatorów telekomunikacyjnych w wyniku wdrożenia programów oszczędnościowych. NIK pozytywnie oceniła działania podjęte przez Instytut w 2010 r. dla poprawy wyniku finansowego.

Najwyższy zysk netto wynoszący 21.800,3 tys. zł odnotował w 2010 r. Instytut Mechaniki Precyzyjnej w Warszawie, jednakże wynikał on ze zbycia udziałów w spółce prawa handlowego w drodze ich umorzenia za wynagrodzeniem wynoszącym 26.273,3 tys. zł. Dziesięć (31,3%) skontrolowanych instytutów³¹ regularnie uzyskiwało wysoką rentowność z całokształtu prowadzonej działalności, odnotowując w latach 2009-2010 zyski netto przekraczające 1 mln zł.

Sześć (18,8%) instytutów³², pomimo uzyskania na koniec roku bilansowego dodatniego wyniku finansowego, odnotowało straty z prowadzonej innej działalności. Na przykład:

- **Instytut Ochrony Roślin – Państwowy Instytut Badawczy w Poznaniu**, prowadzący działalność polegającą na prowadzeniu hotelu oraz na wynajmie, a także na zarządzaniu nieruchomościami własnymi ponosił straty finansowe na tej działalności, które wyniosły 563,8 tys. zł w 2009 r. i 469,9 tys. zł w 2010 r. (w 2008 r. strata wyniosła 111,3 tys. zł). Przyczynami powstania straty były: wysokie odpisy amortyzacyjne i znaczne zużycie budynku hotelowego, duża konkurencyjność na rynkach szkoleń i konferencji oraz hotelarskim, brak wykwalifikowanej kadry zarządczej zajmującej się prowadzeniem tej działalności. W ocenie NIK, wpływ na wielkość strat miały również zaniechania leżące po stronie władz instytutu, takie jak: niedokonywanie waloryzacji stawek czynszu, brak zapisów w umowach najmu i dzierżawy o karach umownych za nieterminowe regulowanie zobowiązań. Stwierdzono także niewłaściwą

³¹ IMŻ w Gliwicach odpowiednio 2.727,9 tys. zł i 3.269,30 tys. zł; IS w Gliwicach 1.791,30 tys. zł i 2.129,80 tys. zł; IUNG-PIB w Puławach 1.778,40 tys. zł i 1.580,30 tys. zł; INS w Puławach 1.859,8 tys. zł i 2.521,5 tys. zł; PIWET-PIB w Puławach 1.213,5 tys. zł i 1.321,9 tys. zł; IOR-PIB w Poznaniu 3.901,6 tys. zł i 1.944,5 tys. zł; IPS „TABOR” w Poznaniu 1.810,1 tys. zł i 2.777,6 tys. zł; IHAR-PIB w Radzikowie 4.275 tys. zł i 1.374 tys. zł; IMGW-PIB w Warszawie 4.206,4 tys. zł i 3.305 tys. zł; IL w Warszawie 5.251,4 tys. zł i 7.679,1 tys. zł.

³² INS w Puławach w 2009 r. poniósł stratę na działalności gospodarczej w wysokości 379,2 tys. zł; IOR-PIB w Poznaniu poniósł stratę na działalności gospodarczej w wysokości 563,8 tys. zł w 2009 r. i 469,9 tys. zł w 2010 r.; IIMPiB w Toruniu poniósł stratę na działalności gospodarczej w wysokości 2.213 tys. zł w 2009 r. i 308,0 tys. zł w 2010 r.; IBiWCh w Łodzi poniósł stratę na prowadzonej działalności usługowej w wysokości 29,7 tys. zł w 2009 r. i 137,0 tys. zł w 2010 r.; IW w Łodzi m.in. w 2010 r. na działalności polegającej na wynajmowaniu pomieszczeń poniósł stratę w wysokości 201,6 tys. zł; IHAR-PIB w Radzikowie na prowadzonej działalności pomocniczej (hotel/stołówka) poniósł stratę w wysokości 506 tys. zł w 2009 r. i 518 tys. zł w 2010 r.

egzekucję zabezpieczeń należytego wykonania umów (na przykład cztery podmioty wpłacały kaucje z opóźnieniami wynoszącymi od 27 dni do trzech miesięcy, a w jednym przypadku także w niepełnej wysokości – firma nie wpłaciła kwoty 1.187,46 zł).

Zobowiązania

Na koniec 2009 r. zobowiązania skontrolowanych instytucji wyniosły łącznie 157.592,9 tys. zł, z tego 92,6% (145.958,1 tys. zł) stanowiły zobowiązania krótkoterminowe, a 7,4% zobowiązania długoterminowe (11.634,8 tys. zł). Dodatkowo instytucje utworzyły rezerwy na zobowiązania w łącznej wysokości 14.978,9 tys. zł. Według stanu na dzień 31 grudnia 2010 r. zobowiązania instytucji wynosiły łącznie 163.471,8 tys. zł (wzrost o 3,7%), z tego zobowiązania krótkoterminowe wyniosły 138.887,0 tys. zł (85% ogółu zobowiązań) oraz zobowiązania długoterminowe 24.584,8 tys. zł (15%). Utworzone rezerwy na zobowiązania wyniosły ogółem 42.679,7 tys. zł.

W okresie objętym kontrolą 23 (71,9%) instytucje poniosły dodatkowe koszty w postaci odsetek za: nieterminowe regulowanie zobowiązań (w tym zobowiązań publiczno-prawnych – także z powodu nieterminowego składania deklaracji dot. zobowiązań publiczno-prawnych lub składania błędnych deklaracji), kar umownych, zasądzonych kosztów postępowań sądowych i wymierzonych kosztów egzekucyjnych, na łączną kwotę 458,7 tys. zł. Podkreślić przy tym należy, że wysokość tego rodzaju kosztów nie miała istotnego wpływu na wyniki finansowe instytucji, gdyż zaledwie w siedmiu (21,9%) z nich³³ przekroczyła ona 0,05% poniesionych kosztów ogółem i w żadnym przypadku nie przekroczyła 2% kosztów działalności poniesionych w latach 2009-2010.

W dwóch instytucjach³⁴ stwierdzono wysokie ryzyko utraty zdolności do pełnego i terminowego regulowania zobowiązań krótkoterminowych (wskaźniki płynności finansowej znajdowały się poniżej progu przyjmowanego, jako miernik wypłacalności danej jednostki). Ponadto jeden instytucja cechowała znaczna niezdolność do bieżącego i terminowego regulowania swoich zobowiązań krótkoterminowych, tj.:

- **Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Maszyn Przędzalnictwa Wełny „BELMATEX” w Bielsku-Białej** nieterminowo regulował zobowiązania krótkoterminowe co skutkowało: wysokim poziomem zobowiązań wymagalnych z tytułu dostaw i usług (313,4 tys. zł na koniec 2009 r.

³³ OBR „BELMATEX” w Bielsku-Białej 61,7 tys. zł i dodatkowo koszty postępowania egzekucyjnego w kwocie 65,0 tys. zł (1,9% kosztów ogółem poniesionych w latach 2009-2010); IHAR-PIB w Radzikowie 58 tys. zł i 30,1 tys. zł grzywny wymierzonej przez konserwatora zabytków (0,1%); ISK w Skierniewicach 76,4 tys. zł (0,1%); OBR „DETRANS” w Bytomiu 28,5 tys. zł (0,1%); IMŻ w Gliwicach 51,9 tys. zł (0,1%); PIMOT w Warszawie 12,3 tys. zł (0,1%); PIMR w Poznaniu 17,1 tys. zł (0,1%).

³⁴ PIMOT w Warszawie, OBR „DETRANS” w Bytomiu.

i 215,7 tys. zł na koniec 2010 r., przy czym do 30 maja 2011 r. nie spłacono zobowiązań na kwotę 200,3 tys. zł), dodatkowymi kosztami egzekucji (65,0 tys. zł), odsetkami za nieterminowe dokonywanie płatności (61,7 tys. zł). Ponadto, OBR był zadłużony wobec ZUS z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne na kwotę 216,5 tys. zł na koniec 2009 r. i 236,7 tys. zł rok później (w obu przypadkach z tytułu składek za okres od września do grudnia). Zobowiązania za 2009 r. spłacono do kwietnia 2010 r., a zobowiązania za 2010 r. nie zostały spłacone do zakończenia kontroli (na dzień 20 maja 2011 r. do spłaty pozostawało 333,2 tys. zł razem ze składkami należnymi za 2011 r.). Brak płynności finansowej instytutu wynikał głównie z pogorszenia sytuacji rynkowej.

Jednym z czynników generujących dodatkowe koszty finansowe (przekraczające 1 tys. zł) po stronie siedmiu instytutów³⁵ było niewłaściwe lub nieterminowe ustalanie wysokości zobowiązań publiczno-prawnych. Na przykład:

- **Instytut Metalurgii Żelaza im. Stanisława Staszica w Gliwicach** w 2010 r. zapłacił odsetki od zobowiązań podatkowych z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych za 2008 r. w kwocie 48,1 tys. zł w wyniku rozbieżności w interpretacjach organów podatkowych co do zakresu tego obowiązku. W tym samym roku zapłacono również 3,8 tys. zł (wraz z odsetkami) z tytułu zaległego podatku od nieruchomości wskutek korekty rozliczeń tego podatku za lata 2005-2009, dokonanej na wezwanie organu podatkowego.
- **Przemysłowy Instytut Maszyn Rolniczych w Poznaniu** zapłacił w 2010 r. odsetki w wysokości 12,4 tys. zł od zobowiązań podatkowych z tytułu korekty miesięcznych deklaracji na podatek od towarów i usług dotyczących lat 2007-2010 (spowodowane błędnym wyliczeniem podatku naliczonego w 2006 r.). Ponadto, Instytut poniósł koszty w postaci odsetek za nieterminowe odprowadzenie należnego podatku od środków transportowych w kwocie 4,7 tys. zł. Powyższe spowodowane było zaniedbaniami służb finansowo-księgowych.

Należności

Kwota należności ujęta w sprawozdaniach finansowych instytutów wzrosła ze 150.057,7 tys. zł na koniec 2009 r. do 162.165,8 tys. zł na koniec 2010 r. Wzrostowi poziomu należności (w tym należności wymagalnych) sprzyjało nieprawidłowe prowadzenie przez instytuty działań windykacyjnych wobec swoich dłużników. Stwierdzone w dziewięciu (28,1%) instytutach nieprawidłowości dotyczyły: [●]

³⁵ OBR „DETRANS” w Bytomiu 3,5 tys. zł odsetek z tyt. nieterminowego regulowania podatku od nieruchomości; IMŻ w Gliwicach 51,9 tys. zł . (48,1 tys. zł odsetek od podatku dochodowego od osób prawnych, 3,8 tys. zł odsetek z tytułu zaległego podatku od nieruchomości); OBR „BELMATEX” w Bielsku Białej 23,6 tys. zł odsetek od składek na ubezpieczenie społeczne; ITI „EMAG” w Katowicach 3,8 tys. zł odsetek w związku ze złożonymi korektami deklaracji z tytułu podatku VAT i deklaracji ZUS; ISK w Skierniewicach 76,3 tys. zł odsetki od zobowiązań podatkowych i odsetki od nieterminowego regulowania opłaty od wartości prawa wieczystego użytkowania gruntu; PIMR w Poznaniu 17,1 tys. zł odsetek od korekty podatku VAT i nieterminowego regulowania podatku od środków transportowych; IHAR-PIB w Radzikowie 18 tys. zł od nieterminowych płatności podatkowych.

niepodejmowania tzw. dalszych działań wobec dłużników instytucji³⁶; [●] braku właściwych działań zabezpieczających przed utratą należności³⁷; [●] podejmowania działań windykacyjnych ze znacznym opóźnieniem w stosunku do zaistniałych zdarzeń gospodarczych (czynności podejmowano dopiero w toku kontroli NIK)³⁸; [●] zaniechania prowadzenia działań windykacyjnych³⁹; [●] niekorzystania z uprawnień do naliczania odsetek z tytułu nieterminowego regulowania należności⁴⁰. Na przykład:

- **Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin – Państwowy Instytut Badawczy w Radzikowie** w przypadku należności w kwocie 16,5 tys. zł za pracę naukowo-badawczą wystawił fakturę w dniu 16 grudnia 2009 r. i pomimo bezskutecznego upływu terminu płatności nie podejmował dalszych kroków windykacyjnych, a w przypadku należności w kwocie 10 tys. zł z tytułu najmu lokalu mieszkalnego przez osobę fizyczną, Instytut od 25 lipca 2008 r., tj. od uzyskania nakazu zapłaty, nie podejmował dalszych kroków windykacyjnych. Do dnia zakończenia kontroli NIK powyższe kwoty nie zostały uregulowane.
- **Instytut Włókien Naturalnych i Roślin Zielarskich w Poznaniu** w odniesieniu do dwóch nabywców, którzy w 2005 r. kupili mieszkania zakładowe (i nie uregulowali całej należności do dnia kontroli – na łączną kwotę 25,0 tys. zł), poza wysyłaniem wezwań do zapłaty nie podjął żadnych innych działań celem wyegzekwowania tych należności (nabywcy zaprzestali regulowania swoich zobowiązań w 2005 r.). Ponadto w 19 przypadkach Instytut nie egzekwował należności z tytułu sprzedaży towarów (w łącznej wysokości 148.486,56 zł) w trybie określonym *ustawą z dnia 17 listopada 1994 r. Kodeks postępowania cywilnego*⁴¹, tj. nie występował do sądu z wnioskiem o uzyskanie nakazu zapłaty. Działania Instytutu ograniczały się jedynie do wysyłania wezwań do zapłaty i zlecania prowadzenia windykacji firmie windykacyjnej, której działania w ww. sprawach okazały się nieskuteczne.
- **Instytut Mechaniki Precyzyjnej w Warszawie** w stosunku do sześciu kontrahentów zalegających z płatnościami na łączną kwotę 92,8 tys. zł (w tym jeden zalegający na kwotę główną 9,8 tys. zł w stosunku do którego zapadł wyrok sądowy z dnia 28 października 2009 r.) kierował jedynie wezwania do zapłaty. Dopiero w trakcie kontroli NIK Instytut podjął działania windykacyjne: w jednym przypadku skierował wniosek do komornika o wszczęcie egzekucji, a w pięciu przypadkach wierzytelności zostały skierowane do firmy windykacyjnej.

³⁶ IHAR-PIB w Radzikowie, IWNiRZ w Poznaniu.

³⁷ INS w Puławach.

³⁸ IPS „TABOR” w Poznaniu, IMP w Warszawie, ISK w Skierniewicach.

³⁹ IWNiRZ w Poznaniu, IOR-PIB w Poznaniu, ISK w Skierniewicach.

⁴⁰ ITAM w Zabrze, IL w Warszawie, IOR-PIB w Poznaniu, IHAR-PIB w Radzikowie.

⁴¹ Dz. U. z 1964 r. Nr 43, poz. 296, ze zm.

W wyniku zaniechania działań windykacyjnych ze strony instytutów stwierdzono m.in., że w **Instytucie Włókien Naturalnych i Roślin Zielarskich w Poznaniu** oraz w **Instytucie Ochrony Roślin – Państwowym Instytucie Badawczym w Poznaniu** nastąpiło przedawnienie należności na kwotę odpowiednio 130,1 tys. zł oraz 107,3 tys. zł.

3.2.3. Przestrzeganie procedur rozporządzania mieniem, w szczególności składnikami mienia trwałego

Informacje ogólne

W okresie objętym kontrolą nieznacznie zmniejszyła się powierzchnia użytkowa budynków jaką dysponowały 32 kontrolowane instytuty (z 1.140,9 tys. m² w 2009 r. do 1.133,9 tys. m² w 2010 r.). Na praktycznie niezmienionym poziomie pozostawała powierzchnia gruntów jaką dysponowały instytuty (24,1 tys. ha).

Według stanu na dzień 31 grudnia 2010 r., instytuty oddały w najem m.in. budynki, pomieszczenia biurowe, magazynowe, lokale użytkowe, garaże o łącznej powierzchni użytkowej 138,3 tys. m², co stanowiło 12,1% posiadanej powierzchni użytkowej, a ponadto wydzierżawiły 12,4 tys. ha gruntów (51,4% gruntów pozostających w ich dyspozycji), w tym 99% stanowiły grunty rolne wydzierżawione przez cztery instytuty⁴².

W badanym okresie przychody uzyskiwane przez skontrolowane instytuty z tytułu sprzedaży, wynajmu i wydzierżawiania rzeczowych składników majątku trwałego zmalały z 66.873,2 tys. zł w 2009 r. do 60.660,9 tys. zł w 2010 r. (tj. o 9,3%), a ich udział w przychodach ogółem tych instytutów stanowił odpowiednio 6,4% i 5,3%. Przychody osiągane przez skontrolowane instytuty bezpośrednio z wynajmu pomieszczeń i dzierżawy gruntów nieznacznie wzrosły z 47.581,9 tys. zł w 2009 r. do 48.815,2 tys. zł w 2010 r. (tj. o 2,6%), jednakże ich udział w przychodach ogółem zmniejszył się z 4,5% do 4,3%.

Zgoda Ministra Skarbu Państwa na rozporządzanie mieniem

Zgodnie z *art. 13a. ust. 1 ustawy o jbr*, do czynności prawnych w zakresie rozporządzania składnikami aktywów trwałych jbr o wartości rynkowej mienia przekraczającej równowartość w złotych kwoty 50.000 euro (obliczonej na podstawie średniego kursu ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski według stanu z dnia wystąpienia o zgodę) miały zastosowanie przepisy *art. 5a-5c ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa*⁴³, stanowiące m.in., że:

⁴² IUNG-PIB w Puławach, PIWET-PIB w Puławach, IWNiRZ w Poznaniu, IHAR-PIB w Radzikowie.

⁴³ Dz. U. Nr 106, poz. 493, ze zm.

- państwowe osoby prawne są obowiązane uzyskać zgodę ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa na dokonanie czynności prawnej w zakresie rozporządzenia składnikami aktywów trwałych, w tym oddania tych składników do korzystania innym podmiotom na podstawie umów prawa cywilnego lub ich wniesienia jako wkładu do spółki lub spółdzielni, jeżeli wartość rynkowa przedmiotu rozporządzenia przekracza równowartość w złotych kwoty 50.000 euro (*art. 5a. ust. 1 ww. ustawy*),
- czynność prawna dokonana z naruszeniem ww. obowiązku jest nieważna (*art. 5a ust. 2 ww. ustawy*).

Trzy (9,4%) skontrolowane instytucje⁴⁴ przed oddaniem składników majątkowych w najem lub dzierżawę, wbrew postanowieniom § 5 *ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 października 1993 r. w sprawie zasad organizowania przetargu na sprzedaż środków trwałych przez przedsiębiorstwa państwowe oraz warunków odstąpienia od przetargu*⁴⁵ w związku z *art. 13a ust. 2 ustawy o jbr* nie dokonały oszacowania wartości tych składników majątkowych. Powyższe uniemożliwiało ustalenie czy wartość przedmiotowego majątku przekraczała równowartość 50 tys. euro i powodowała konieczność uzyskania zgody Ministra Skarbu Państwa na wykonanie takiej czynności prawnej.

Z kolei pięć (15,6%) innych instytucji⁴⁶ oddało w najem lub dzierżawę składniki swojego majątku trwałego bez uprzedniego zwrócenia się do Ministra Skarbu Państwa o wydanie stosownej zgody (w tym dwa instytucje⁴⁷ bez wcześniejszego oszacowania wartości rynkowej nieruchomości). Powyższe dotyczyło składników majątkowych, których wartość wyrażona w złotych przekraczała równowartość 50 tys. euro:

- **Branżowego Ośrodka Badawczo-Rozwojowego Maszyn Elektrycznych „KOMEL” w Katowicach** o szacunkowej wartości rynkowej wynoszącej ok. 400 tys. zł,
- **Państwowego Instytutu Weterynaryjnego – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach** o szacunkowej wartości wynoszącej 223,5 tys. zł.
- **Przemysłowego Instytutu Motoryzacji w Warszawie** o wartości ewidencyjnej (po uwzględnieniu umorzenia) wynoszącej 1.752,0 tys. zł.
- **Instytutu Lotnictwa w Warszawie** o wartości 1.135,1 tys. zł w 2009 r. (w okresie 1.01-31.12.2009 r.); 1.116,6 tys. zł (w okresie 1.01-31.03.2011 r.) i 9.903,5 tys. zł (na okres 1.04.2011 r.-31.03.2012 r.).

⁴⁴ OBR „BELMATEX” w Bielsku-Białej, IETU w Katowicach, IMP w Warszawie.

⁴⁵ Dz. U. z 1993 r. Nr 97, poz. 443, ze zm.

⁴⁶ BOBR „KOMEL” w Katowicach, PIWET-PIB w Puławach, PIMOT w Warszawie, IL w Warszawie, IIMPiB w Toruniu.

⁴⁷ PIMOT w Warszawie, PIWET-PIB w Puławach.

- **Instytutu Inżynierii Materiałów Polimerowych i Barwników w Toruniu** o wartości 1.126,4 tys. zł (w trakcie kontroli NIK Dyrektor Instytutu wystąpił do Ministra Skarbu Państwa o taką zgodę).

W dwóch przypadkach instytuty⁴⁸, postępując również nieprawidłowo, oddały nieruchomości w najem w trakcie oczekiwania na uzyskanie zgody Ministra Skarbu Państwa. I tak:

- **Instytut Inżynierii Materiałów Polimerowych i Barwników w Toruniu** zawierając umowę najmu w dniu 1 grudnia 2008 r. oddał w najem z dniem 1 stycznia 2009 r. (na czas nieokreślony) pomieszczenia o łącznej powierzchni 800 m² i o wartości 2.860,7 tys. zł (718,1 tys. euro). Instytut wystąpił w dniu 16 grudnia 2008 r. do Ministra Skarbu Państwa o zgodę na ww. rozporządzenie mieniem i zgodę taką uzyskał, ale dopiero 21 maja 2009 r.
- **Przemysłowy Instytut Maszyn Rolniczych w Poznaniu** w okresie oczekiwania na uzyskanie zgody Ministra Skarbu Państwa na wynajem nieruchomości o wartości szacunkowej przewyższającej 50 tys. euro zawarł dwie czasowe umowy najmu, co w świetle *art. 5a ust. 1 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa w związku z art. 13a ust. 1 ustawy o jbr* było działaniem nieprawidłowym. I tak: [1] na podstawie umowy z dnia 1 września 2006 r. zawartej na okres pięciu miesięcy, Instytut oddał w najem pomieszczenia o łącznej powierzchni 1.350 m² i o wartości rynkowej 875,0 tys. zł wybranemu w wyniku przetargu oferentowi; zgodę na oddanie ww. nieruchomości w najem na okres pięciu lat, Minister Skarbu Państwa wyraził w piśmie z dnia 28 marca 2007 r. na podstawie wniosku Instytutu z dnia 18 sierpnia 2006 r., uzupełnionego w dniu 3 października i 13 listopada 2006 r. oraz pozytywnej opinii Ministra Gospodarki otrzymanej 19 lutego 2007 r.; [2] na podstawie umowy z dnia 1 października 2010 r. zawartej na okres do 31 grudnia 2010 r., Instytut oddał w najem pomieszczenia o łącznej powierzchni 2.552 m² i plac o powierzchni 1.075 m² o łącznej wartości rynkowej 4.145,3 tys. zł wybranemu w wyniku przetargu oferentowi; zgodę na oddanie ww. nieruchomości w najem na okres 10 lat, Minister Skarbu Państwa wyraził w piśmie z dnia 29 września 2010 r. (data wpływu 5.10.2010 r.) na podstawie wniosku Instytutu z dnia 29 sierpnia 2010 r.
Wyjaśniając powody ww. postępowania dyrektor Instytutu podał m.in., że „(...) tryb uzyskiwania zgody na wynajem pomieszczeń jest bardzo sformalizowany, czasochłonny oraz obejmuje czynności przygotowawcze. Podmiot zainteresowany wynajmem pomieszczeń, musiałby na ten okres np. wstrzymać działalność lub opóźnić jej rozpoczęcie. Oczywiście jest, że – kierując się kryteriami ekonomicznymi – nie będzie on czekał aż Instytut załatwi wszystkie formalności lecz wynajmie inne pomieszczenia od innego wynajmującego”.

Stwierdzono także przypadek sprzedaży składnika aktywów trwałych instytutu bez uprzedniego wystąpienia do Ministra Skarbu Państwa o wydanie stosownej

⁴⁸ IIMPiB w Toruniu, PIMR w Poznaniu.

zgody. Dotyczyło to **Przemysłowego Instytutu Motoryzacji w Warszawie**, który dokonał zbycia mobilnego stanowiska pomiaru parametrów pojazdu o wartości przekraczającej równowartość w złotych kwoty 50 tys. euro (231,7 tys. zł) bez wymaganej zgody Ministra Skarbu Państwa na rozporządzenie przedmiotowym środkiem trwałym (Instytut nie występował o uzyskanie takiej zgody).

Zgodnie z postanowieniami *art. 5a ust. 2 ustawy o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa* czynność prawna dokonana z naruszeniem obowiązku określonego w *ust. 1 ww. artykułu* jest nieważna. Stwierdzenie nieważności czynności prawnej dokonują sądy powszechne z inicjatywy uprawnionych organów.

Zbywanie, oddawanie do używania składników aktywów trwałych

W myśl postanowień *art. 13 a ust. 2 ustawy o jbr*, jednostka badawczo-rozwojowa sprzedawała lub odpłatnie oddawała do używania innym podmiotom, na podstawie umów prawa cywilnego⁴⁹, składniki aktywów trwałych w drodze publicznego przetargu na zasadach określonych w przepisach wydanych na podstawie *art. 46 ust. 4 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych*⁵⁰. Czynność prawna, dokonana z naruszeniem tej zasady, z mocy prawa jest nieważna (*art. 13a ust. 5 ustawy o jbr*).

Siedem (21,9%) skontrolowanych instytutów⁵¹ z naruszeniem postanowień *art. 13a ust. 2 ustawy o jbr* oddało swoje nieruchomości w najem lub dzierżawę bez przeprowadzenia publicznego przetargu. Na przykład:

- **Instytut Łączności – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie** według stanu na dzień 31 grudnia 2010 r. wydierżawiał 5.710,28 m² gruntów oraz wynajmował 8.213,91 m² powierzchni użytkowej budynków na podstawie 137 umów, z tego do dnia 30 września 2010 r. (do dnia uchylecia *ustawy o jbr*) umowy zawierano bez przeprowadzenia publicznego przetargu.

Ponadto ww. Instytut, z pominięciem obowiązkowej procedury przetargowej wymaganej na podstawie *art. 17 ust. 2 ustawy o instytutach*, zbył w październiku 2010 r. wytworzony w ramach działalności statutowej „model urządzenia kontrolno-pomiarowego ...”, za cenę 12,0 tys. zł (netto).

⁴⁹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks Cywilny (Dz.U. z 1964 r. Nr 16, poz. 93, ze zm.) określa m.in. warunki zawierania umów najmu, dzierżawy i użyczenia mienia (Księga Trzecia, Tytuł XVII i XVIII).

⁵⁰ Dz.U. z 2002 r. Nr 112, poz. 981, ze zm. – Na podstawie art. 46 ust. 4 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych, Rada Ministrów wydała rozporządzenie z dnia 5 października 1993 r. w sprawie zasad organizowania przetargu na sprzedaż środków trwałych przez przedsiębiorstwa państwowe oraz warunków odstąpienia od przetargu (Dz.U. z 1993 r. Nr 97, poz. 443, ze zm.).

⁵¹ ITAM w Zabrze, IETU w Katowicach, BOBR „KOMEL” w Katowicach, OBR „BELMATEX” w Bielsku-Białej, IHAR-PIB w Radzikowie, IMP w Warszawie, IL-PIB w Warszawie.

W trzech instytutach⁵² stwierdzono, że składniki majątkowe oddano w najem za czynsze niższe niż wysokość stawek występujących na danym rynku lokalnym, co spowodowało zaniżenie wysokości przychodów łącznie o kwotę 69.780,50 zł i było działaniem niegospodarnym. Na przykład:

- **Instytut Metalurgii Żelaza im. Stanisława Staszica w Gliwicach** oddał w najem sześć pomieszczeń o łącznej powierzchni 298,5 m² po zaniżonych stawkach wynoszących od 15,1 do 26,5 zł netto za 1 m², podczas gdy wartość rynkowa określona w operacie szacunkowym wynosiła 28 zł netto za 1 m². Przychody Instytutu z tytułu wynajmu tych pomieszczeń w latach 2009-2010 wyniosły 133.701,60 zł, a przy zastosowaniu stawki rynkowej uzyskałby 200.592 zł, tj. o 66.890,40 zł więcej.

W umowach najmu zawartych przez pięć instytutów nie zamieszczono niektórych postanowień, zdaniem NIK, celowych z punktu widzenia interesów instytutów, a dotyczących: zabezpieczenia płatności czynszu i pokrycia ewentualnych szkód, kar umownych oraz odsetek za nieterminową płatność (**Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Maszyn Przędzalnictwa Włny „BELMATEX” w Bielsku-Białej** oraz **Branżowy Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Maszyn Elektrycznych „KOMEL” w Katowicach**), naliczania odsetek w przypadku nieterminowej płatności czynszu (**Instytut Biopolimerów i Włókien Chemicznych w Łodzi**), waloryzacji czynszu z tytułu wynajmu pomieszczeń, pomimo zawarcia umów na czas nieokreślony (**Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa** – od 1.01.2011 r. **Instytut Ogrodnictwa – w Skierniewicach** oraz **Instytut Ekologii Terenów Uprzemysłowionych w Katowicach**). Brak zamieszczenia ww. postanowień w umowach wyjaśniano obawą przed zniechęceniem najemców lub tym, że najemca wykazywał się rzetelnością i terminowością w płatnościach.

W ocenie NIK, oddanie składników majątkowych w najem i dzierżawę nie miało negatywnego wpływu na prowadzoną przez instytuty działalność podstawową i nie ograniczało prowadzenia tej działalności.

W dwóch instytutach stwierdzono nielegalność postępowania – niezgodne z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 5 października 1993 r. w sprawie zasad organizowania przetargu na sprzedaż środków trwałych przez przedsiębiorstwa państwowe oraz warunków odstąpienia od przetargu – przy realizacji sprzedaży składników majątkowych, tj.:

- **Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin – Państwowy Instytut Badawczy w Radzikowie** przed dokonaniem sprzedaży używanego kombajnu zbożowego nie dokonał oszacowania jego wartości przyjmując jako właściwą wartość oferowaną przez nabywcę, co było niezgodne z § 5

⁵² OBR „DETRANS” w Bytomiu, IMŻ w Gliwicach, IWNiRZ w Poznaniu.

ww. *rozporządzenia*. Kombajn ten został sprzedany za 90 tys. zł, a jego wartość ewidencyjna po uwzględnieniu zmian i umorzeń wykazywała „0”. Ze złożonych na tę okoliczność wyjaśnień wynika, że aby nie utrudniać tzw. związanej sprzedaży odstąpiono od pisemnej wyceny własnej oraz, że sprzedaż starego sprzętu rolniczego w obecnym czasie jest kłopotliwa, a nawet niemożliwa.

- **Instytut Lotnictwa w Warszawie** w przetargu na sprzedaż budynku kontenerowego sporządził obwieszczenie, które nie zawierało elementów wymaganych postanowieniami § 9 *ust. 1 pkt 7 i 8 rozporządzenia Rady Ministrów* i nie zostało zamieszczone w prasie krajowej lub lokalnej, co było niezgodne z § 10 *ust. 1 tego rozporządzenia*. Ponadto budynek ten został sprzedany za 20 tys. zł, tj. poniżej ceny jego oszacowania (50,0 tys. zł), co było niezgodne z § 6 *tego rozporządzenia*. Sprzedaży dokonano z uwagi na brak chętnych na kupno budynku po cenie wywoławczej (50,0 tys. zł) jak i po cenie obniżonej do 2/3 (34,0 tys. zł). Ze złożonych na tę okoliczność wyjaśnień wynika, że rozwiązanie takie przyjęto ze względów oszczędnościowych (alternatywą byłaby rozbiórka i wywóz elementów budynku na własny koszt).

Nieprzestrzeganie wymogów dot. uzyskania zgody Ministra Skarbu Państwa na rozporządzanie mieniem i stosowania przetargowego trybu zbycia mienia, w ocenie NIK, było działaniem nielegalnym i sprzyjało występowaniu korupcyjnego mechanizmu dowolności postępowania w tym obszarze⁵³.

Zarządzanie mieniem

Spośród 32 skontrolowanych instytutów, w 20⁵⁴ (62,5%) nie przestrzegano obowiązków wynikających z *art. 62 ust. 1 pkt 1-4 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane*⁵⁵ dotyczących przeprowadzania, w wymaganych terminach, kontroli okresowej stanu technicznego użytkowanych obiektów, a w 13⁵⁶ (40,6%) wbrew postanowieniom *art. 64 ust. 1 ww. ustawy* nie zaprowadzono dla wszystkich użytkowanych budynków i obiektów budowlanych, książek obiektu budowlanego. Ponadto prowadzone w siedmiu (21,9%) instytutach⁵⁷ książki obiektu budowlanego nie odpowiadały wymogom określonym w *rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 3 lipca 2003 r. w sprawie książki obiektu budowlanego*⁵⁸. Główne przyczyny ww.

⁵³ Sprawozdanie z działalności Najwyższej Izby Kontroli w 2010 r. Dział V Działania antykorupcyjne.

⁵⁴ OBR „DETRANS” w Bytomiu, IMŻ w Gliwicach, OBR „BELMATEX” w Bielsku-Białej, BOBR „KOMEL” w Katowicach, IETU w Katowicach, IS w Gliwicach, IUNG-PIB w Puławach, IIMPiB w Toruniu, ITD w Poznaniu, IWNiRZ w Poznaniu, IOR-PIB w Poznaniu, IPS „TABOR” w Poznaniu, ITS w Warszawie, IHAR-PIB w Radzikowie, IChP w Warszawie, IMP w Warszawie, PIMOT w Warszawie, IBiWCh w Łodzi, IW w Łodzi, ISK w Skierniewicach.

⁵⁵ Dz.U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623, ze zm.

⁵⁶ OBR „DETRANS” w Bytomiu, OBR „BELMATEX” w Bielsku-Białej, IETU w Katowicach, IUNG-PIB w Puławach, IIMPiB w Toruniu, IWNiRZ w Poznaniu, IOR-PIB w Poznaniu, IPS „TABOR” w Poznaniu, ITS w Warszawie, IHAR-PIB w Radzikowie, IChP w Warszawie, IMP w Warszawie, PIMOT w Warszawie.

⁵⁷ BOBR „KOMEL” w Katowicach, ITI „EMAG” w Katowicach, IIMPiB w Toruniu, IWNiRZ w Poznaniu, ITS w Warszawie, IChP w Warszawie, IMP w Warszawie.

⁵⁸ Dz.U. z 2003 r. Nr 120, poz. 1134.

nieprawidłowości to zaniedbanie osób odpowiedzialnych za utrzymanie obiektów budowlanych oraz brak przeznaczenia środków finansowych, w niektórych instytutach, na zlecenie wykonania takich kontroli przez uprawnione osoby. Na przykład:

- W **Instytucie Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowym Instytucie Badawczym w Puławach** 34 budynki (z 35 należących do Instytutu i położonych w m. Puławy) w latach 2009-2010 nie zostały poddane wymaganej corocznej kontroli stanu technicznego. Nie były też poddane kontroli okresowej, wymaganej co najmniej raz na pięć lat, stanu technicznego i przydatności do użytkowania. W czterech budynkach nie dokonano okresowej kontroli instalacji elektrycznej i piorunochronnej. Dla 17 budynków nie założono ksiąg obiektu budowlanego.
- W **Instytucie Włókien Naturalnych i Roślin Zielarskich w Poznaniu** nie przeprowadzono niektórych obowiązkowych kontroli okresowych 79 budynków i nie zaprowadzono ksiąg obiektu budowlanego dla 48 budynków.

Ustalono, że kontrolowane instytuty (z wyjątkiem dwóch⁵⁹) odnawiały, w okresie badanym, zasoby aparatury naukowo-badawczej, ponosząc na ten cel nakłady w łącznej wysokości 131,8 mln zł. Zwraca jednak uwagę wysoki stopień amortyzacji posiadanej przez instytuty aparatury. Na koniec 2010 r. w 20 instytutach wynosił on od 81 do 100%, w 11 od 51 do 80%, a tylko w jednym instytucie⁶⁰ poziom amortyzacji posiadanej aparatury nie przekraczał 50%.

Według oceny dyrektorów kontrolowanych instytutów, posiadane na koniec 2010 r. zasoby aparatury naukowo-badawczej zapewniały od 5% (Instytut Lotnictwa w Warszawie) do 98% (Instytut Włókiennictwa w Łodzi) potrzeb niezbędnych do prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej.

Zamówienia publiczne

W czterech (12,5%) instytutach⁶¹ stwierdzono nieprzestrzeganie przepisów *ustawy Pzp* przy udzielaniu zamówień publicznych na dostawę aparatury naukowo-badawczej. Nieprzestrzeganie ww. przepisów polegało m.in. na niezłożeniu wymaganych oświadczeń o niepodleganiu wyłączeniu z uczestnictwa w postępowaniu przez osoby wykonujące czynności w trzech postępowaniach o udzielenie zamówienia; na braku w specyfikacjach istotnych warunków zamówienia m.in. nazwy i adresu zamawiającego, terminu wykonania zamówienia, istotnych postanowień umowy; na niesporządzeniu protokołów z udzielenia zamówienia lub sporządzeniu ich niezgodnie z wymaganym wzorem. Na przykład:

⁵⁹ Nie odnawiały aparatury naukowo-badawczej: OBR „BELMATEX” w Bielsku-Białej z powodu braku wystarczających środków finansowych, jednakże posiadana aparatura, w całości zamortyzowana, wystarczała do obsługi prowadzonej działalności badawczo-rozwojowej; OBR „DETRANS” w Bytomiu – poza nabyciem jednej światłokopiarki i jednego zestawu komputerowego o łącznej wartości 2,7 tys. zł.

⁶⁰ W IMŻ w Gliwicach na koniec 2010 r. aparatura naukowo-badawcza była umorzona w 47,4%.

⁶¹ IS w Gliwicach, IMP w Warszawie, IPS „TABOR” w Poznaniu, IWNiRZ w Poznaniu.

- W **Instytucie Spawalnictwa w Gliwicach** udzielając w 2009 r. zamówienia na dostawę szybkiej kamery w trybie z wolnej ręki za cenę 73,2 tys. zł brutto (60,0 tys. zł netto), postąpiono niezgodnie z przepisami *art. 67 ustawy Pzp*, ponieważ z przedstawionej dokumentacji i wyjaśnień nie wynikało, by spełniono wszystkie przesłanki zastosowania trybu z wolnej ręki, określone w *art. 67 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawy Pzp*.

W trzech instytutach⁶² stwierdzono naruszenie przepisów dotyczących zasad reprezentacji jednostek badawczo-rozwojowych, obowiązujących do 30 września 2010 r. (*art. 76 ustawy o jbr w związku z art. 50 ust. 2 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych*⁶³) i stanowiących, że jeżeli czynności prawne obejmują rozporządzanie prawem, którego wartość przekracza 5 tys. zł, lub czynności te mogą spowodować powstanie zobowiązania o wartości powyżej 5 tys. zł, do skuteczności oświadczenia woli wymagane jest współdziałanie, co najmniej dwóch osób. W instytutach tych zamówienia publiczne bądź umowy na dostawę aparatury badawczej (o łącznej wartości 845,8 tys. zł) oraz umowy najmu (dot. 20 z 33 umów najmu – rozporządzanie prawem do mienia) zawierali jednoosobowo dyrektorzy, a w jednym przypadku kierownik działu technicznego. Wyjaśniając powody takiego działania podali, że ich zdaniem, przepisy ustawy o jbr nie ograniczały prawa dyrektora do jednoosobowego reprezentowania jednostki.

Na przykład:

- Dyrektor **Instytutu Ekologii Terenów Uprzemysłowionych w Katowicach** działając jednoosobowo zawarł 6 umów na dostawę aparatury naukowo-badawczej o wartości 756,1 tys. zł brutto (tj. o wartości jednostkowej powyżej 5 tys. zł).

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie oceniła gospodarowanie przez instytuty zasobami własności intelektualnej, wskazując jednocześnie na niski udział przychodów uzyskiwanych z tytułu udzielonych licencji i ze sprzedaży praw do korzystania z wynalazków w przychodach ogółem. Zaledwie 16 (50%) instytutów⁶⁴ spośród kontrolowanych, w latach 2009-2010, uzyskało przychody z tego tytułu w wysokości od 2,0 tys. zł do 1.440,5 tys. zł. W żadnym przypadku nie przekroczyły one 3,8% przychodów ogółem. W badanym okresie do ochrony patentowej zgłoszonych zostało przez kontrolowane jednostki, ogółem 469 wynalazków (w tym 11 do zagranicznych urzędów patentowych), siedem wzorów użytkowych i dziewięć

⁶² IETU w Katowicach, IS w Gliwicach, ITAM w Zabrze.

⁶³ Dz.U. z 2002 r. Nr 112, poz. 981, ze zm.

⁶⁴ IMŻ w Gliwicach, ITAM w Zabrze, BOBR „KOMEL” w Katowicach, ITI EMAG w Katowicach, IS w Gliwicach, IPS w Łodzi, IBiWCh w Łodzi, ISK (od 1.01.2011 r. IO) w Skierniewicach, INOP w Poznaniu, IWNiRZ w Poznaniu, IPS „TABOR” w Poznaniu, PIMR w Poznaniu, ITS w Warszawie, IChP w Warszawie, IMP w Warszawie, IŁ-PIB w Warszawie.

znaków towarowych. Siedem instytutów⁶⁵ spośród kontrolowanych, do ochrony w Urzędzie Patentowym RP nie zgłosiło żadnych wynalazków, wzorów użytkowych ani znaków towarowych.

3.2.4. Angażowanie środków finansowych i rzeczowych w przedsięwzięcia polegające na tworzeniu spółek lub obejmowaniu w nich udziałów/akcji oraz udziałów w jednostkach spółdzielczych

Kontrola wykazała, że instytuty w niewielkim stopniu angażowały środki finansowe i rzeczowe w tworzenie spółek kapitałowych i obejmowanie lub nabywanie w nich akcji i udziałów.

Kontrolowane jednostki, zgodnie z *art. 17 ust. 5 ustawy o instytutach* (jak i poprzednio jednostki badawczo-rozwojowe, zgodnie z *art. 14 ust. 8 ustawy o jbr*⁶⁶), mogły w celu komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych, prowadzenia działań z zakresu transferu technologii i upowszechniania nauki oraz pozyskiwania środków finansowych na działalność statutową, za zgodą ministra nadzorującego, tworzyć spółki kapitałowe i obejmować lub nabywać akcje i udziały w takich spółkach oraz osiągać przychody z tego tytułu.

W latach 2009-2010 siedem (21,9%) spośród kontrolowanych jednostek zaangażowało środki finansowe i rzeczowe w przedsięwzięcia polegające na objęciu lub nabyciu udziałów, z tego sześć instytutów⁶⁷ w spółkach prawa handlowego łącznie za kwotę 3.017,0 tys. zł, zaś jeden⁶⁸ w spółdzielni mleczarskiej (za kwotę 22,5 tys. zł.).

W tym samym okresie sześć⁶⁹ (18,8%) spośród kontrolowanych jednostek sprzedało z zyskiem posiadane akcje i udziały w spółkach prawa handlowego oraz pakiet papierów wartościowych za łączną kwotę 2.793,2 tys. zł. Wystąpił ponadto przypadek zbycia przez **Instytut Mechaniki Precyzyjnej w Warszawie** udziałów w spółce w drodze ich umorzenia za wynagrodzeniem, które wyniosło 26.273,3 tys. zł.

⁶⁵ OBR „DETRANS” w Bytomiu, OBR „BELMATEX” w Bielsku-Białej, IETU w Katowicach, IUNG-PIB w Puławach, PIWET-PIB w Puławach, IOR-PIB w Poznaniu, IMGW-PIB w Warszawie.

⁶⁶ Stosownie do postanowień art. 14 ust. 8 ustawy o jbr, jednostki badawczo-rozwojowe mogły w celu komercjalizacji wyników badań naukowych, a także w celu prowadzenia działań z zakresu transferu technologii i promocji nauki, za zgodą ministra sprawującego nadzór, tworzyć spółki kapitałowe, obejmować lub nabywać udziały lub akcje w takich spółkach oraz osiągać przychody z tego tytułu.

⁶⁷ IIMPiB w Toruniu, EMAG w Katowicach, INS w Puławach, INOP w Poznaniu, IHAR-PIB w Radzikowie oraz IMP w Warszawie.

⁶⁸ IWNiRZ w Poznaniu (objęcie udziałów stanowiło realizację obowiązków członkostwa w spółdzielni zrzeszającej m.in. producentów mleka – dotyczy oddziału Instytutu w Pętkowie).

⁶⁹ IIMPiB w Toruniu, IMŻ w Gliwicach (m.in. pakiet papierów wartościowych sprzedany poprzez giełdę za kwotę 2.641,1 tys. zł, przyniósł zysk 450,1 tys. zł), IBiWCh w Łodzi, IL-PIB w Warszawie, IL w Warszawie, Poltegor-Instytut we Wrocławiu.

Na koniec 2010 r. dwadzieścia (62,5%) instytutów⁷⁰ spośród kontrolowanych posiadało w 36 spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością udziały o łącznej wartości 127.318,5 tys. zł i w 12 spółkach akcyjnych akcje o łącznej wartości 383,7 tys. zł oraz w dwóch spółdzielniach mleczarskich udziały o wartości 267,8 tys. zł i w wielu bankach spółdzielczych udziały o łącznej wartości 354,8 tys. zł. Dwa instytuty⁷¹ (spośród ww. 20) posiadały udziały o łącznej wartości 650,0 tys. zł w dwóch spółkach z o.o. będących w likwidacji od maja 2000 r. i od lutego 2010 r. W okresie objętym kontrolą tylko siedem (21,9%) instytutów⁷² spośród kontrolowanych, z tytułu posiadanych udziałów i akcji otrzymało dywidendę w łącznej kwocie 206,4 tys. zł.

3.2.5. Wykonanie planów rzeczowo-finansowych oraz rzetelność sprawozdawczości w tym zakresie

Stosownie do *art. 13 ust. 5 ustawy o jbr* podstawą gospodarki instytutów, w okresie objętym kontrolą, były plany rzeczowo-finansowe ustalane przez dyrektora, po zaopiniowaniu przez radę naukową. Stwierdzono, że w przypadku dwóch (spośród 32) skontrolowanych jednostek, planów tych, przed przekazaniem ministrowi sprawującemu nadzór nad daną jednostką, nie zaopiniowały ich rady naukowe, czym naruszono przepisy *art. 13 ust. 5* oraz *art. 24 ust. 2 pkt 5 ustawy o jbr*.

- Rada Naukowa **Ośrodka Badawczo-Rozwojowego Maszyn Przędzalnictwa Welny „BELMATEX” w Bielsku-Białej** plany na rok 2009 i 2010 „przyjęła do akceptującej wiadomości” dopiero odpowiednio cztery miesiące i prawie dwa miesiące po przesłaniu ich Ministrowi Gospodarki. Były Dyrektor OBR wyjaśnił, że w związku z zamieszkaniem części członków Rady poza miejscowością siedziby OBR, plany te uzgadniano telefonicznie, co jednak, zdaniem NIK, naruszało przewidziany tryb opiniowania tych dokumentów. Nie usprawiedliwia to ponadto tego zaniedbania.
- Rada Naukowa **Instytutu Sadownictwa i Kwiaciarnictwa im. Szczepana Pieniążka w Skierniewicach** nie zaopiniowała planu na rok 2010. Ówczesna Dyrektor Instytutu wyjaśniła, że wynikało to z „(..) przeoczenia, które było spowodowane intensywnymi pracami, z udziałem m.in. Rady Naukowej związanymi z przygotowaniem Instytutów do połączenia. Były to prace tak intensywne i czasochłonne, że wszystkie inne tematy musiały

⁷⁰ IIMPiB w Toruniu, IMŻ w Gliwicach, ITI EMAG w Katowicach, IETU w Katowicach, IS w Gliwicach, IUNG-PIB w Puławach, INS w Puławach, IW w Łodzi, ISK (od 1.01.2011 r. IO) w Skierniewicach, INOP w Poznaniu, IWNiRZ w Poznaniu, IOR-PIB w Poznaniu, PIMR w Poznaniu, ITS w Warszawie, IHAR-PIB w Radzikowie, IMP w Warszawie, IŁ-PIB w Warszawie, IChP w Warszawie, IL w Warszawie, Poltegor-Instytut we Wrocławiu.

⁷¹ IETU w Katowicach (100 % udziałów w kapitale o wartości 150,0 tys. zł, sp. z o.o. w likwidacji od maja 2000 r.), IW w Łodzi (od 1 lipca 2007 r. następcą prawnym udziałów o wartości 500,0 tys. zł w sp. z o.o. postawionej w stan likwidacji od lutego 2010 r.).

⁷² ITI EMAG w Katowicach, IUNG-PIB w Puławach, INS w Puławach, INOP w Poznaniu, PIMR w Poznaniu, ITS w Warszawie, IŁ-PIB w Warszawie.

zejść na dalszy plan. Przez wszystkie poprzednie lata plany finansowe zawsze były opiniowane przez Radę Naukową”.

W ocenie NIK instytuty, w większości rzetelnie sporządziły i wykonały plany rzeczowo-finansowe, a wysokość uzyskanych przychodów i poniesionych kosztów była zbliżona do wielkości planowanych. W czterech instytutach⁷³ stwierdzono jednak, że wysokość uzyskanych przychodów i poniesionych kosztów istotnie odbiegała od zakładanych wielkości. Na przykład:

- **Instytut Włókien Naturalnych i Roślin Zielarskich w Poznaniu** zaplanował w latach 2009-2010 uzyskanie dodatniego wyniku finansowego, odpowiednio 31,9 tys. zł i 54,6 tys. zł, a poniósł straty z tytułu z prowadzonej działalności – 1.320,8 tys. zł w 2009 r. i 1.072,8 tys. zł w 2010 r.

Wszystkie skontrolowane instytuty sporządziły i przekazały do GUS⁷⁴ sprawozdania PNT-01 o działalności badawczo-rozwojowej za 2009 r. i za 2010 r. Z ustaleń kontroli wynika, że cztery instytuty⁷⁵ przekazały ww. sprawozdania z opóźnieniem od 3 do 12 dni (26 dni w przypadku PNT-01 za 2010 r. dot. ISK, przekazanego przez IO) w stosunku do terminów określonych w *rozporządzeniach Rady Ministrów w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2009 i 2010*⁷⁶, a pięć instytutów⁷⁷ nierzetelnie sporządziło te sprawozdania, gdyż dane w nich zawarte nie były zgodne z ewidencją księgową. Na przykład:

- **Instytut Inżynierii Materiałów Polimerowych i Barwników w Toruniu** w sprawozdaniach PNT-01 za 2009 r. i za 2010 r. wykazał odpowiednio: [1] zawyżone o 2.330,1 tys. zł (o 16,5%) i zaniżone o 629,0 tys. zł (o 5,6%) nakłady wewnętrzne faktycznie poniesione na działalność badawczo-rozwojową; [2] zawyżoną o 4.625,3 tys. zł (o 53,9%) i o 3.500,5 tys. zł (o 36,0%) wartość brutto aparatury naukowo-badawczej zaliczanej do środków trwałych; [3] zawyżono o 2 osoby (o 1,3%) ogółem liczbę zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej; [4] zawyżono o 456.703,6 tys. zł (o 8.974,0%) i o 455.814,5 tys. zł (o 7.625,2%) ogółem wynagrodzenie brutto pełnozatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej. W trakcie kontroli NIK dokonano korekty powyższych sprawozdań i przekazano je do GUS.

Skontrolowane instytuty rzetelnie i w terminie określonym w *art. 52 ust. 1 ustawy o rachunkowości* sporządziły sprawozdania finansowe za 2009 r. i 2010 r., które przekazane zostały do zatwierdzenia ministrom sprawującym nadzór nad

⁷³ IWNiRZ w Poznaniu, OBR „DETRANS” w Bytomiu, OBR „BELMATEX” w Bielsku Białej, IIMPiB w Toruniu

⁷⁴ Główny Urząd Statystyczny.

⁷⁵ IIMPiB w Toruniu, IL w Warszawie, ISK (od 1.01.2011 r. IO) w Skierniewicach, IETU w Katowicach.

⁷⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 listopada 2008 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2009 (Dz.U. z 2008 r. Nr 221, poz. 1436, ze zm.) i rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2009r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2010 (Dz.U. z 2010 r. Nr 3, poz. 14, ze zm.).

⁷⁷ IIMPiB w Toruniu, IOR-PIB w Poznaniu, ITD w Poznaniu, IWNiRZ w Poznaniu, ITS w Warszawie.

poszczególnymi jednostkami. Wyjątek stanowił Instytut Inżynierii Materiałów Polimerowych i Barwników w Toruniu, który sprawozdanie finansowe za 2009 r. sporządził z miesięcznym opóźnieniem w stosunku do terminu określonego w *art. 52 ust. 1 ustawy o rachunkowości*.

3.2.6. Wykonanie wniosków pokontrolnych wynikających z poprzednich kontroli

Spośród wszystkich skontrolowanych jednostek, tylko Instytut Transportu Samochodowego w Warszawie objęty był poprzednią kontrolą NIK, która prowadzona była w 2005 r. Zrealizowano osiem z dziesięciu wniosków pokontrolnych.

Instytut w latach 2006-2008 nie wycenił posiadanych akcji w spółkach zagranicznych i nie ujął tego w ewidencji księgowej. Nieprawidłowość ta została usunięta w latach 2009-2010. Instytut nie wydzielił ponadto z działalności podstawowej, prowadzonej innej działalności.

Należy zaznaczyć, że dyrektor Instytutu w informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków podał, że wyodrębniono odpowiednie konta w księgach rachunkowych. Zlecenia o charakterze działalności gospodarczej nadal były jednak ewidencjonowane jako prace badawczo-rozwojowe, bez ich wydzielenia z działalności podstawowej.

3.2.7. Inne ustalenia kontroli

Trzy instytuty⁷⁸ wbrew postanowieniom *art. 54 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące system nauki*⁷⁹, do czasu zakończenia w nich kontroli NIK, tj. po upływie wymaganego terminu (1 kwiecień 2011 r.), nie dostosowały swoich regulaminów organizacyjnych do wymogów *ustawy o instytutach*. W dwóch instytutach dostosowanie statutu lub regulaminu organizacyjnego do postanowień *ustawy o instytutach* nastąpiło po terminie ustawowym⁸⁰, z tego w **Instytucie Mechaniki Precyzyjnej w Warszawie** nastąpiło to z ponad 2,5 miesięcznym opóźnieniem.

Kontrolowane instytuty w zasadzie prawidłowo prowadziły ewidencję księgową składników majątkowych oraz prawidłowo i zgodnie z terminami określonymi w *ustawie z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości*⁸¹ przeprowadzały inwentaryzację składników swoich aktywów, w tym środków trwałych. Nieprawidłowości w tym zakresie stwierdzono jedynie w **Ośrodku**

⁷⁸ OBR „DETRANS” w Bytomiu, PIMOT w Warszawie, IPS w Łodzi.

⁷⁹ Dz.U. z 2010 r. Nr 96, poz. 620, ze zm.

⁸⁰ OBR „BELMATEX” w Bielsku Białej, IMP w Warszawie

⁸¹ Dz. U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1223, ze zm.

Badawczo-Rozwojowym Dźwignic i Urządzeń Transportowych „DETRANS” w Bytomiu, który w ewidencji księgowej składników majątkowych nie miał ujętego budynku gospodarczego o powierzchni zabudowy 44,9 m² i nie przeprowadził obowiązkowej inwentaryzacji nieruchomości oraz w **Instytucie Inżynierii Materiałów Polimerowych i Barwników w Toruniu**, gdzie stwierdzono uchybienia formalne w przeprowadzonej procedurze inwentaryzacyjnej.

NIK ocenia negatywnie pod względem legalności, zlecenie przez **Instytut Włókien Naturalnych i Roślin Zielarskich w Poznaniu** wykonywania usług: ochrony obiektów położonych w Poznaniu przy ul. Wojska Polskiego 71b, serwisu informatycznego i sprzątania pomieszczeń bez zastosowania procedur określonych w ustawie *Prawo zamówień publicznych*. Zawarte przez dyrektora Instytutu w latach 2009-2010 aneksy do umów na realizację usług powtarzających się okresowo, spowodowały, że Instytut udzielił w 2009 r. zamówień na kwotę 210.971,18 zł oraz w 2010 r. na kwotę 228.388,19 zł bez zachowania trybu wyboru wykonawców ww. usług, określonego w ww. *ustawie*.

4. Informacje dodatkowe o przeprowadzonej kontroli

4.1. Przygotowanie kontroli

Kontrola została przygotowana na podstawie analizy stanu prawnego, analizy dostępnych dokumentów (skarg skierowanych do NIK dotyczących funkcjonowania jednostek badawczo-rozwojowych, zapytań i interpelacji poselskich) oraz wyników wcześniejszych kontroli NIK. Założono, że kontrola przeprowadzona zostanie w instytutach badawczych⁸² nadzorowanych przez czterech Ministrów: Gospodarki, Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Infrastruktury oraz Środowiska, które mają siedziby na obszarze objętym właściwością delegatur NIK uczestniczących w kontroli. Przy celowym doborze jednostek do kontroli uwzględniono reprezentatywność ww. organów nadzorujących (największą liczbę instytutów nadzoruje Minister Gospodarki) oraz przyznanych instytutom kategorii⁸³ odzwierciedlających efektywność ich działalności. Wybrane zostały 32 instytuty badawcze⁸⁴, z tego 21 nadzorowanych przez Ministra Gospodarki, siedem nadzorowanych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz po dwa nadzorowane przez Ministrów Infrastruktury i Środowiska.

W badanym okresie nastąpiły zmiany organizacyjne kontrolowanych jednostek:

- Centrum Elektryfikacji i Automatyzacji Górnictwa „Emag” w Katowicach we wrześniu 2009 r. zmieniło nazwę na Instytut Technik Innowacyjnych EMAG w Katowicach⁸⁵, a z dniem 1 stycznia 2010 r. nastąpiło połączenie Instytutu Nawozów Sztucznych z siedzibą w Puławach z Instytutem Chemii Nieorganicznej z siedzibą w Gliwicach, przy czym Instytut Nawozów Sztucznych, po włączeniu ww. jednostki, zachował dotychczasową nazwę i siedzibę⁸⁶,
- Z dniem 1 stycznia 2011 r. nastąpiło połączenie: [1] Przemysłowego Instytutu Motoryzacji z siedzibą w Warszawie z Instytutem Paliw i Energii Odnawialnej z siedzibą w Warszawie, przy czym Przemysłowy Instytut Motoryzacji, po włączeniu ww. jednostki, zachował dotychczasową nazwę⁸⁷; [2] Instytutu Sadownictwa i Kwiaciarstwa im. Szczepana Pieniążka z siedzibą w Skierniewicach z Instytutem Warzywnictwa im. Emila Chroboczka z siedzibą

⁸² Do dnia 30 września 2010 r. funkcjonowały jednostki badawczo-rozwojowe, które – zgodnie z art. 49 ust. 1 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące system nauki (Dz.U. Nr 96, poz. 620, ze zm.) – z dniem 1 października 2010 r. stały się instytutami badawczymi.

⁸³ Wg ujednoliconego wykazu ustalonych kategorii jednostek naukowych, zatwierdzonego 15 grudnia 2010 r. przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

⁸⁴ Z kategorią 1–16 instytutów badawczych; z kategorią 2 – pięć instytutów badawczych; z kategorią 3–11 instytutów badawczych.

⁸⁵ Dz.U. z 2009 r. Nr 135, poz. 1110 – Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 6 sierpnia 2009 r.

⁸⁶ Dz.U. z 2009 r. Nr 218, poz. 1698 – Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 8 grudnia 2009 r.

⁸⁷ Dz.U. z 2010 r. Nr 259, poz. 1764 – Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 2010 r.

w Skierniewicach. W wyniku tego połączenia utworzono jednostkę badawczo-rozwojową pod nazwą Instytut Ogrodnictwa z siedzibą w Skierniewicach⁸⁸.

Kontrola planowa, częściowo o podobnej tematyce została przeprowadzona przez NIK w 2005 r. i dotyczyła *działalności wybranych jednostek badawczo-rozwojowych*⁸⁹. Wyniki tej kontroli wykazały m.in. niską aktywność w prowadzeniu prac B+R, pomimo iż wykonywanie takich prac stanowiło główny cel działania jbr. Dominującym źródłem utrzymania jbr była działalność pozabadawcza obejmująca produkcję wyrobów i świadczenie usług oraz wynajem lub sprzedaż nieruchomości. Kontrola wykazała słabą kondycję ekonomiczno-finansową jednostek. Wnioski pokontrolne NIK zmierzały m.in. do podjęcia skutecznych działań restrukturyzacyjnych lub naprawczych w celu poprawy sytuacji ekonomiczno-finansowej, technicznej i organizacyjnej jbr; prawidłowego ustalania i aktualizowania planów rzeczowo-finansowych jednostki, sporządzania sprawozdań rocznych z działalności jednostki; prowadzenia prawidłowej ewidencji księgowej zdarzeń gospodarczych, zgodnie z przepisami ustawy o rachunkowości i sporządzania wiarygodnych sprawozdań finansowych z działalności; uregulowania stanu prawnego i potwierdzenia nabycia prawa do użytkowanych nieruchomości gruntowych, budynków oraz innych budowli i urządzeń znajdujących się na tych gruntach.

4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli

Wszystkie 32 protokoły kontroli zostały przez kierowników instytutów badawczych podpisane bez zastrzeżeń. Po zakończonych kontrolach w siedmiu jednostkach odbyły się narady pokontrolne, których celem było omówienie stwierdzonych nieprawidłowości i propozycji wniosków, wynikających z ustaleń kontroli.

W jednym przypadku, kontrolowany Instytut Metalurgii Żelaza im. Stanisława Staszica z siedzibą w Gliwicach w dniu 10 marca 2011 r. wniósł do NIK Delegatury w Katowicach sprzeciw⁹⁰ wobec podjęcia i wykonywania przez organy kontroli czynności kontrolnych z naruszeniem *art. 79 ust. 1, 4 i 6 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej*⁹¹. W odpowiedzi udzielonej pismem z dnia 15 marca 2011 r., Delegatura NIK w Katowicach poinformowała, że sprzeciw ten nie może być rozpatrzony w trybie *art. 84c ust. 1 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej*, ponieważ *ustawa* ta nie ma zastosowania do kontroli prowadzonej przez Najwyższą Izbę Kontroli.

⁸⁸ Dz.U. z 2010 r. Nr 172, poz. 1166 – Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 września 2010 r.

⁸⁹ Informacja o wynikach kontroli działalności wybranych jednostek badawczo-rozwojowych. Warszawa, wrzesień 2006 r. Nr ewid. 147/2006/P05048/KGP.

⁹⁰ Pismo DN/19/03/11, l.dz. 768.

⁹¹ Dz. U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447, ze zm.

Do kierowników wszystkich skontrolowanych instytutów badawczych wystosowano wystąpienia pokontrolne, zawierające oceny, uwagi i 115 wniosków zmierzających do usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości. Zastrzeżenia do ocen, uwag i wniosków zawartych w wystąpieniach pokontrolnych wniesione zostały przez kierowników trzech skontrolowanych instytutów⁹². W wyniku postępowania odwoławczego⁹³ z łącznie 15 zgłoszonych przez nich zastrzeżeń, uwzględniono dwa w całości, zaś cztery jedynie częściowo, a pozostałych dziewięć oddalono.

W wystąpieniach wysłanych do kierowników skontrolowanych instytutów badawczych wnioskowano m.in. o:

- wyodrębnienie pod względem rachunkowym i finansowym z działalności podstawowej i związanej z nią – w myśl postanowień zawartych w obowiązującym statucie – innej działalności prowadzonej przez instytut,
- zapewnienie przestrzegania wymogu, określonego w *art. 5a ustawy o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa*, uzyskania zgody ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa na oddanie składników aktywów trwałych instytutu do korzystania innym podmiotom, jeżeli wartość rynkowa przedmiotu rozporządzenia przekracza równowartość w złotych kwoty 50.000 euro,
- podjęcie działań zapewniających terminowe regulowanie zobowiązań,
- bieżące podejmowanie czynności windykacyjnych i egzekucyjnych w stosunku do należności przeterminowanych,
- założenie i rzetelne prowadzenie ksiąg obiektów budowlanych dla każdego budynku oraz obiektu, objętych tym obowiązkiem,
- poddawanie posiadanych obiektów budowlanych okresowym kontrolom w wymaganym zakresie i terminach określonych w *ustawie Prawo budowlane*,
- prowadzenie postępowań o udzielenie zamówienia publicznego i ich dokumentowanie zgodnie z przepisami *ustawy Prawo zamówień publicznych*,
- rzetelne sporządzanie sprawozdań PNT-01 o działalności badawczo-rozwojowej i terminowe ich przekazywanie do GUS,
- dostosowanie regulaminu organizacyjnego instytutu do postanowień *ustawy o instytutach badawczych*.

Z nadesłanych informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków zawartych w wystąpieniach NIK wynika, że kierownicy skontrolowanych instytutów podjęli stosowne działania dla realizacji wszystkich wniosków pokontrolnych. Według stanu na dzień 4 listopada 2011 r. spośród ogółem 115 wniosków pokontrolnych sformułowanych przez NIK, zrealizowanych zostało 38, a 77 wniosków było w trakcie realizacji.

W związku ze stwierdzonym zaniechaniem poddania okresowej kontroli stanu technicznego użytkowanych obiektów oraz nieprowadzeniem ksiąg obiektu budowlanego (tj. niedopełnieniem obowiązków, określonych w *art. 62 ust. 1 pkt 1 i 2*

⁹² Przemysłowego Instytutu Maszyn Rolniczych w Poznaniu (4 zastrzeżenia), Instytutu Łączności – PIB w Warszawie (2 zastrzeżenia) i Instytutu Mechaniki Precyzyjnej w Warszawie (9 zastrzeżeń).

⁹³ Uchwały Komisji Odwoławczych NIK: Delegatury w Poznaniu z dnia 1 lipca 2011 r., zatwierdzona przez Prezesa NIK dnia 18 lipca 2011 r.; Delegatury w Warszawie z dnia 3 sierpnia 2011 r., zatwierdzona przez Prezesa NIK dnia 16 sierpnia 2011 r. oraz Uchwała Komisji Rozstrzygającej NIK z dnia 6 września 2011 r.

oraz art. 64 ust. 1 ustawy *Prawo budowlane*) przez 20 skontrolowane instytuty badawcze⁹⁴, NIK skierowała (do 4 listopada 2011 r.) 17 zawiadomień o podejrzeniu popełnienia wykroczeń określonych w art. 93 pkt 8 i 9 ww. ustawy oraz trzy wystąpienia pokontrolne do właściwych miejscowo Powiatowych Inspektorów Nadzoru Budowlanego. Do czasu opracowania niniejszej *Informacji*, NIK powiadomiona została przez organy nadzoru budowlanego o ukaraniu w formie mandatów pięciu osób odpowiedzialnych za popełnione wykroczenia.

NIK skierowała zawiadomienie do Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych w związku z ujawnieniem faktów wskazujących, że w Instytucie Spawalnictwa w Gliwicach udzielając w lipcu 2009 r. jednego zamówienia publicznego na dostawę w trybie z wolnej ręki, postąpiono niezgodnie z przepisami art. 67 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. *Prawo zamówień publicznych*⁹⁵, ponieważ nie były spełnione przesłanki uzasadniające udzielenie zamówienia w tym trybie.

Najwyższa Izba Kontroli, w dwóch przypadkach przygotowuje zawiadomienia o naruszeniu dyscypliny finansów publicznych do właściwych rzeczników dyscypliny finansów publicznych. Analizowane są przypadki uzasadniające ewentualne wszczęcie postępowań w sprawie stwierdzenia nieważności czynności prawnych dokonanych z naruszeniem przepisów prawa w zakresie wymogu uzyskania zgody Ministra Skarbu Państwa oraz przeprowadzenia przetargów.

Opracowano również stosowne wystąpienia do właściwych Urzędów Skarbowych, mające na celu sygnalizację nieprawidłowości dotyczących rozliczania przez instytuty podatku dochodowego za lata 2009-2010.

Stwierdzone w trakcie kontroli nieprawidłowości w wymiarze finansowym przedstawiały się następująco (stan na 4 listopada 2011 r.):

- 1) finansowe lub sprawozdawcze skutki nieprawidłowości na łączną kwotę 2.337,2 tys. zł, w tym:

- uszczuplenia środków lub aktywów	374,9 tys. zł,
- kwoty nienależnie uzyskane	0,3 tys. zł,
- kwoty wydatkowane z naruszeniem prawa	1.768,9 tys. zł,
- kwoty wydatkowane w następstwie działań stanowiących naruszenie prawa	186,6 tys. zł,
- sprawozdawcze skutki nieprawidłowości	6,5 tys. zł,
- 2) korzyści finansowe na kwotę 450,7 tys. zł, w tym:

- pozyskane pożytki finansowe	450,7 tys. zł.
-------------------------------	----------------

W świetle powyższego finansowe rezultaty kontroli wyniosły łącznie 2.787,9 tys. zł.

⁹⁴ IIMPiB w Toruniu; OBR „DETRANS” w Bytomiu; IMŻ w Gliwicach; OBR „BELMATEX” w Bielsku-Białej; BOBR „KOMEL” w Katowicach; IETU w Katowicach; IS w Gliwicach; IUNG-PIB w Puławach; IBIWCh w Łodzi; IW w Łodzi; ISK (od 1.01.2011 r. IO) w Skierniewicach; ITD w Poznaniu; IWNiRZ w Poznaniu; IOR-PIB w Poznaniu; IPS „Tabor” w Poznaniu; ITS w Warszawie; IHAR-PIB w Radzikowie; IChP w Warszawie; IMP w Warszawie; PIMOT w Warszawie

⁹⁵ Dz. U. z 2010 r. Nr 113, poz. 759, ze zm.

5. Załączniki

5.1. Wykaz skontrolowanych podmiotów i jednostek organizacyjnych NIK, które przeprowadziły w nich kontrole oraz ocen skontrolowanej działalności

Lp.	Jednostki organizacyjne NIK	Jednostki objęte kontrolą (kategoria jednostki naukowej ⁹⁶)	Ocena kontrolowanej działalności
1.	2.	3.	4.
1.	Delegatura NIK w Bydgoszczy	1. Instytut Inżynierii Materiałów Polimerowych i Barwników w Toruniu (kat. 3).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
2.	Delegatura NIK w Gdańsku	2. Morski Instytut Rybacki w Gdyni (kat. 1).	Pozytywna pomimo stwierdzonych uchybień
3.	Delegatura NIK w Katowicach	3. Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Dźwignic i Urządzeń Transportowych „DETRANS” w Bytomiu (kat. 3).	Negatywna
		4. Instytut Metalurgii Żelaza im. Stanisława Staszica w Gliwicach (kat. 1).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
		5. Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Maszyn Przędzalnictwa Wełny „BELMATEX” w Bielsku-Białej (kat. 3).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
		6. Instytut Techniki i Aparatury Medycznej ITAM w Zabrze (kat. 1).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
		7. Branżowy Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Maszyn Elektrycznych ”KOMEL” w Katowicach (kat. 1).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
		8. Instytut Technik Innowacyjnych EMAG w Katowicach (kat. 1).	Pozytywna pomimo stwierdzonych uchybień
		9. Instytut Ekologii Terenów Uprzemysłowionych w Katowicach (kat. 1).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
		10. Instytut Spawalnictwa w Gliwicach (kat. 1).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
4.	Delegatura NIK w Lublinie	11. Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach (kat. 3).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
		12. Instytut Nawozów Sztucznych w Puławach (kat. 1).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
		13. Państwowy Instytut Weterynaryjny – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach (kat. 1).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
5.	Delegatura NIK w Łodzi	14. Instytut Przemysłu Skórzanego w Łodzi (kat. 3).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
		15. Instytut Biopolimerów i Włókien Chemicznych w Łodzi (kat. 3).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości

⁹⁶ Kategoria jednostki naukowej wg ujednoliconego wykazu ustalonych kategorii jednostek naukowych, zatwierdzonego 15 grudnia 2010 r. przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Lp.	Jednostki organizacyjne NIK	Jednostki objęte kontrolą (kategoria jednostki naukowej ⁹⁶)	Ocena kontrolowanej działalności
1.	2.	3.	4.
		16. Instytut Włókiennictwa w Łodzi (kat. 3).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
		17. Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa im. Szczepana Pieniążka w Skierniewicach (kat. 1), wchodzący z dniem 1 stycznia 2011 r. w skład Instytutu Ogrodnictwa w Skierniewicach.	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
6.	Delegatura NIK w Poznaniu	18. Instytut Obróbki Plastycznej w Poznaniu (kat. 2).	Pozytywna pomimo stwierdzonych uchybień
		19. Instytut Technologii Drewna w Poznaniu (kat. 3).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
		20. Instytut Włókien Naturalnych i Roślin Zielarskich w Poznaniu (kat. 3).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
		21. Instytut Ochrony Roślin – Państwowy Instytut Badawczy w Poznaniu (kat. 1).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
		22. Instytut Pojazdów Szynowych „TABOR” w Poznaniu (kat. 1).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
		23. Przemysłowy Instytut Maszyn Rolniczych w Poznaniu (kat. 1).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
7.	Delegatura NIK w Warszawie	24. Instytut Transportu Samochodowego w Warszawie (kat. 2)	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
		25. Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin – Państwowy Instytut Badawczy w Radzikowie (kat. 3).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
		26. Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie (kat. 2).	Pozytywna pomimo stwierdzonych uchybień
		27. Instytut Chemii Przemysłowej im. prof. Ignacego Mościckiego w Warszawie (kat. 2).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
		28. Instytut Mechaniki Precyzyjnej w Warszawie (kat. 3).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
		29. Przemysłowy Instytut Motoryzacji w Warszawie (kat. 1).	Negatywna
		30. Instytut Łączności – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie (kat. 1).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
		31. Instytut Lotnictwa w Warszawie (kat. 1).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości
8.	Delegatura NIK we Wrocławiu	32. „Poltegor-Instytut” Instytut Górnictwa Odkrywkowego we Wrocławiu (kat. 3).	Pozytywna pomimo stwierdzonych nieprawidłowości

5.2. Lista osób zajmujących kierownicze stanowiska, odpowiedzialnych za kontrolowaną działalność

Jednostka	Stanowisko	Imię i nazwisko	Okres sprawowania funkcji
1.	2.	3.	4.
JEDNOSTKI NADZOROWANE PRZEZ MINISTRA GOSPODARKI			
Instytut Inżynierii Materiałów Polimerowych i Barwników w Toruniu	dyrektor	Stefan Kubica	od 1.12.2007 r.
Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Dźwignic i Urządzeń Transportowych „DETRANS” w Bytomiu	p.o. dyrektora dyrektor	Wacław Paściak Andrzej Sabatowicz	21.07.2008 r.-14.06.2009r. od 15.06.2009 r.
Instytut Metalurgii Żelaza im. Stanisława Staszica w Gliwicach	dyrektor	Adam Schwedler	od 1.07.2007 r.
Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Maszyn Przędzalnictwa Wełny „BELMATEX” w Bielsku-Białej	dyrektor p.o. dyrektora	Marian Gąsiorek Anna Kubańska	26.06.2006 r.-25.06.2011r. od 26.06.2011 r.
Instytut Techniki i Aparatury Medycznej „ITAM” w Zabrze	dyrektor	Adam Gacek	od 16.08.2006 r.
Branżowy Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Maszyn Elektrycznych ”KOMEL” w Katowicach	dyrektor	Jakub Bernatt	od 24.09.2006 r.
Instytut Technik Innowacyjnych „EMAG” w Katowicach	dyrektor	Piotr Wojtas	od 20.05.2006 r.
Instytut Spawalnictwa w Gliwicach	dyrektor	Jan Pilarczyk	od 1.11.1990 r.
Instytut Nawozów Sztucznych w Puławach	dyrektor	Cezary Możeński	od 20.09.2007 r.
Instytut Przemysłu Skórzanego w Łodzi	dyrektor	Bogusław Woźniak	od 15.07.2007 r.
Instytut Biopolimerów i Włókien Chemicznych w Łodzi	dyrektor	Danuta Ciechańska	od 1.12.2005 r.
Instytut Włókiennictwa w Łodzi	dyrektor	Jolanta Mamenas	od 26.04.2001 r.
Instytut Obróbki Plastycznej w Poznaniu	dyrektor	Hanna Wiśniewska-Weinert	od 1.06.2008 r.
Instytut Technologii Drewna w Poznaniu	dyrektor	Władysław Strykowski	od 1.07.2007 r.
Instytut Pojazdów Szynowych „TABOR” w Poznaniu	dyrektor	Włodzimierz Stawecki	od 1.08.2006 r.
Przemysłowy Instytut Maszyn Rolniczych w Poznaniu	dyrektor	Tadeusz Pawłowski	od 2.01.2003 r.
Instytut Chemii Przemysłowej im. prof. Ignacego Mościckiego w Warszawie	dyrektor	Józef Menes	od 29.10.2007 r.
Instytut Mechaniki Precyzyjnej w Warszawie	dyrektor	Aleksander Nakonieczny	od 10.01.2005 r.
Przemysłowy Instytut Motoryzacji w Warszawie	dyrektor	Andrzej Muszyński	od 19.06.2006 r.
Instytut Lotnictwa w Warszawie	dyrektor	Witold Wiśniowski	od 15.07.1993 r.
„Poltegor-Instytut” Instytut Górnictwa Odkrywkowego we Wrocławiu	dyrektor	Szymon Modrzejewski	od 1.02.2002 r.
JEDNOSTKI NADZOROWANE PRZEZ MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI			
Morski Instytut Rybacki w Gdyni	dyrektor	Tomasz Linkowski	od 15.08.2005 r.
Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach	dyrektor	Seweryn Kukuła Wiesław Oleszek	2.10.2005 r.-1.10.2010 r. od 2.10.2010 r.
Państwowy Instytut Weterynaryjny – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach	dyrektor	Tadeusz Wijaszka	od 1.08.2006 r.

Jednostka	Stanowisko	Imię i nazwisko	Okres sprawowania funkcji
1.	2.	3.	4.
Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa im. Szczepana Pieniążka w Skierniewicach, wchodzący z dniem 1 stycznia 2011 r. w skład Instytutu Ogrodnictwa w Skierniewicach	dyrektor ISiK kierownik IO dyrektor IO	Danuta M. Goszczyńska Franciszek Adamicki	1.02.1998 r.-31.12.2010 r. 1.01.2011 r.-30.06.2011 r. od 1.07.2011 r.
Instytut Włókien Naturalnych i Roślin Zielarskich w Poznaniu	dyrektor IWN dyrektor IWNIRZ	Ryszard Kozłowski Grzegorz Spychalski	1.08.1987 r.-31.12.2008 r. od 1.01.2009 r.
Instytut Ochrony Roślin – Państwowy Instytut Badawczy w Poznaniu	dyrektor	Marek Mrówczyński	od 1.02.2007 r.
Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin – Państwowy Instytut Badawczy w Radzikowie	dyrektor	Edward Arseniuk	od 10.12.1998 r.
JEDNOSTKI NADZOROWANE PRZEZ MINISTRA INFRASTRUKTURY			
Instytut Transportu Samochodowego w Warszawie	dyrektor	Andrzej Wojciechowski	od 1.07.2005 r.
Instytut Łączności – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie	dyrektor	Zbigniew Kądzielski Wojciech Hałka	31.05.2004 r.-30.05.2009r. od 15.07.2009 r.
JEDNOSTKI NADZOROWANE PRZEZ MINISTRA ŚRODOWISKA			
Instytut Ekologii Terenów Uprzemysłowionych w Katowicach	dyrektor	Jan Skowronek	od 7.05.2004 r.
Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie	dyrektor	Mieczysław S. Ostojki	od 1.06.2006 r.

5.3. Wykaz aktów prawnych dot. kontrolowanej działalności

1. Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące system nauki (Dz.U. Nr 96, poz. 620, ze zm.).
2. Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych (Dz.U. Nr 96, poz. 618, ze zm.).
3. Ustawa z dnia 25 lipca 1985 r. o jednostkach badawczo-rozwojowych (Dz.U. z 2008 r. Nr 159, poz. 993, ze zm.) – uchylona z dniem 1 października 2010 r.
4. Ustawa z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (Dz.U. z 2002 r. Nr 112, poz. 981, ze zm.).
5. Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447, ze zm.).
6. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. Nr 157, poz. 1240, ze zm.).
7. Ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz.U. Nr 249, poz. 2104, ze zm.).
8. Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1223 ze zm.).
9. Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2010 r. Nr 113, poz. 759, ze zm.).
10. Ustawa z dnia 17 grudnia 2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych (Dz.U. z 2005 r. Nr 14, poz. 114, ze zm.).
11. Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 2011 r. Nr 74, poz. 397, ze zm.).
12. Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz.U. z 2010 r. Nr 95, poz. 613, ze zm.).
13. Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa (Dz.U. Nr 106, poz. 493, ze zm.).
14. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks Cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93, ze zm.).
15. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz.U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623, ze zm.).
16. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651, ze zm.).
17. Ustawa z dnia 8 października 2004 r. o zasadach finansowania nauki (Dz.U. z 2008 r. Nr 169, poz. 1049, ze zm.) – uchylona z dniem 1 października 2010 r., z wyjątkiem art. 16 i art. 21-31, które utraciły moc z dniem 31 grudnia 2010 r.
18. Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki (Dz.U. z 2010 r. Nr 96, poz. 615).
19. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 października 1993 r. w sprawie zasad organizowania przetargu na sprzedaż środków trwałych przez przedsiębiorstwa państwowe oraz warunków odstąpienia od przetargu (Dz.U. Nr 97, poz. 443, ze zm.).
20. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 lipca 2001 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu łączenia, podziału, reorganizacji i likwidacji jednostek badawczo-rozwojowych (Dz.U. Nr 90, poz. 996) – uchylone 22 grudnia 2010 r.
21. Rozporządzenie Ministra Nauki z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu gospodarki finansowej jednostek badawczo-rozwojowych (Dz.U. Nr 153, poz. 1764) – uchylone z dniem 1 października 2010 r.
22. Komunikat nr 19 Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 września 2010 r. o ustalonych kategoriach jednostek naukowych oraz Informacja w sprawie ujednoliconego wykazu ustalonych kategorii jednostek naukowych z 15 grudnia 2010 r.

5.4. Wykaz organów, którym przekazano informacje o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej.
4. Prezes Rady Ministrów.
5. Wiceprezes Rady Ministrów
Minister Gospodarki.
6. Minister Finansów.
7. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
8. Minister Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej.
9. Minister Środowiska.
10. Minister Skarbu Państwa.
11. Przewodniczący Sejmowej Komisji do Spraw Kontroli Państwowej.
12. Przewodniczący Sejmowej Komisji Gospodarki.
13. Przewodniczący Sejmowej Komisji Skarbu Państwa
14. Przewodniczący Sejmowej Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
15. Przewodniczący Sejmowej Komisji Infrastruktury.
16. Przewodniczący Sejmowej Komisji Środowiska, Zasobów Naturalnych
i Leśnictwa.
17. Szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego.
18. Szef Centralnego Biura Antykorupcyjnego.
19. Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa.
20. Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego.
21. Rada Główna Instytutów Badawczych.